„RADOMER-KIELCER-LEBEN“ 47 (135) „Należytość pocztową uiszczono ryczałtem“ יאָהרגאַנג דריטער 25 גראָשען פּרייז

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

הײַנט 10 זײַטן.

GABINET
kosmetyczny
w Radomiu,
ul. LUBELSKA 48
I-sze piętro front.

Godziny przyjęć do 12 w południe i od 5 do 7 wieczór.

ראַדאָם פרייטאָג כ׳ כסלו תרפ״ז · פאַר׳ן אינהאַלט פון טעקסט אין די אַנאָנסען איז די רעדאַקציע נישט פאַראַנטוואָרטליך · 26-go listopada 1926 r.

אַ אָנצערצליכען מזל-טוב און אַ גליק-ליכע צוקונפט ווינשען מיר אינזער ליבע קוזינקע פרל׳ נעמי בירענבוים ראַדאָם, מיט ה׳ לעאָן זילבער לובלין, זאָל זייער גליק לייכטען ווי די הערליכע זון אין די פריהלינגס טעג.

מענדיל גאָלדשטיין
עט פרוי און קינדער.

צו דער פערלאָבונג פון פרל׳ נעמי בירענבוים מיט ה׳ לעאָן זילבער פון לובלין, וואונשען מיר א צופרידען צוזאַמענבונד און א גליקליכע צוקונפט, זאָלען די ליכטיגע שטראַהלען בעלויכטען זייער נייעם לעבענס-וועג. די עלטערען פון פערלאָבטען פארל ווינשען מיר פיל נחת.

יוסף שטיימאַן עט פרוי.

ראַדאָם.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבע שוועסטערן טאָכטער און קוזינקע
נעמי בירענבוים ראַדאָם
מיט ה׳ לעאָן זילבער לובלין
ווינשען מיר א גליקליכען צוזאַמענבונד, זאָל זייער לעבענס וועג מיט בלומען באַצירט זיין.

פאַמיליע זילבערשפיץ.

Zarząd Domu Sierot

składa serdeczne podziękowania Pani Dr. LUCZNO-LEWI za bezpłatne leczenie óczu sierot. Dzięki troskliwej opiece Pani Dr. LUCZNO-LEWI Dom Sierot jest jedyną ochroną w której niema jaglicy (trachomy).

Zarząd.

PŁYN
JASNIEJ SŁONCA
CZYŚCI IDEALNIE
SZYBY, LUSTRA
i WSZELKIE METALE,
NIE RYSUJĄC ICH.
SPRÓBUJCIE A PRZEKONACIE SIĘ

Z intencji zaręczyn
siostry mego szefa
p. **Nemi Birenbaumówny**
z p. **Leonem Zylberem**
życzę szczęścia, zadowolenia i różowej przyszłości na ich nowej drodze życia.

Leon Kaltman

אײַנלאַדונג.

דערמיט האָבען מיר דעם כבוד איינצולאָדען אלע מיטגלידער, סימפּאַטיקער אויפ׳ן **חנוכת הבית** פון דער תלמוד תורה=אָבטיילונג סקאַרישעווסקאַ 24 וואס קימט פאָר קומענדיגען דינסטאַג צום ערשטען חנוכה ליכטעל **בשעה 5 בערב** אין לאָקאַל פון דער נייער תלמוד תורה.

בכלל פערבעטען מיר אויך דער **פייערליכער ערעפענונג** די אַלע, וואָס ווילען זיין בעטייליגט אין דער שאפונג פון אזא ערהאָבענע אינסטיטוציע צום גינסטען פאר די קינדער פון אַלע יודישע איינוואָהנער פון דאזיגען ראַיאָן.

מיט אַכטונג **דער קאָמיטעט.**

IDEALNIE
JUROL
CZYŚCI
METALE
SZYBY
i LUSTRA

Dr.
WITOLD
PAKOWSKI
choroby uszu,
nosa i krtani
przyjmuje **ul. Marjacka № 12**
między 3—5 po poł.

דער פאטאלער מצב פון די היגע יודישע גימנאזיעס.

אין די ווירטשאפטליכע פיהרונג פון די היגע יודישע גימנאזיעס, לאזט זיך לעצטענס בעמערקען געוויסע פעהלערן. דער קאמיטעט פון די גימנאזיעס איז די לעצטע צייט נישט פריי פון קריטישע אנצוהערעניש און בעמערקונגען. לויט די איצטיגע הערשענדע שטימונגען איז ניכר, אז דארט איז עפיס עלץ אריינגעטרעטען אין א פערפלאנטערטער מאזע.

א חוץ צו די אפטע און כראנישע קריזיסען, פון וועלכע די גימנאזיעס איז אויסגעקומען צו ליידען, זענען לעצטענס צוגעקומען שפאנעל נייע דאגות, וואס בעשווערען נאך מעהר זייער עקזיסטענץ.

ווי א פאקטום וואלט פערפאלגט די צוויי אומשולדיגע אינסטיטוציעס אום ביי קיין פאל נישט צו דערלאזען זיי פארטצוזעצען א נארמאל, רוהיג לעבען. שוין יאהרען-צייט ווי ס'איז נאך נישט פארביי געגאנגען איין זמן, די גימנאזיעס זאלען נישט שטעהן בחזקת סכנה, אז, אז נאר-וואס אויפצוהויכען די נשמה.

שטענדיג און אלע מאהל בעווייזט זיך די געפאהר אין דער דראהענדיגסטער פארם. דא דארפט מען פערלאטצווען דעפיציטען, דא פערלירען די גימנאזיעס זייערע רעכט, בעשטימטע די גמינע א סובסידיע – בעשטעטיגט מען נישט רגם ביודזשעט. איז דאס אלץ נאך הענוג, מאכט זיך ווידער א ויכוח־ויסער מיט די דירעקטארען. איינער געהט אוועק, דער צווייטער קומט. דער צווייטער געהט אוועק און א דריטער קומט וחוזר חלילה. עס דרעהט זיך ס'רעדיל אהן א עק און אהן א סוף.

וואס געשעהט דאן ווער איז דער פאקטישער שולדינער? דער קאמיטעט, די ווירטשאפטליכע לייטונג, צי די עלטערען פון די שילער, אדער אפשר ביידע צוזאמען?

זייט דאס לעצטע שול-יאהר האט אנגעפאנגען און דער פריהעריגער דירעקטאר ה' איינהארן איז אוועק טוטעלט זיך נאך דארט אלץ יוענען א נייעם דירעקטאר. דער ה' זשעלינסקי, וואס האט בעזאלט דעם פאסטען איבערנעמען האט עס'ס א כבוד מיט'ן קוראטאריום אין ווארשא, וועלכער קוועסטיאנירט זיין מאנדאט. און מאקי רעדיבער איז שוין אויף דאס נייע אקטועל געווארען די פראגע פון א נייעם דירעקטאר אויפ'ן ארט פון ה' זשעלינסקי. ס איז שוין זאגאר נעמליכע געווארען קאנקרעטע שריט אין דער ריכטונג, מחמת לויט די ידיעות, וואס דערגעהען צו אונז זאל שוין זיין ארט פערנעמען אינזש. רופאק, דירעקטאר פון א גימנאזיום אין ביאליסטאק. און אזא פאל, פערשטעהט זיך, ווערט דאך ארויסגערוקט די האנאראריום-תביעה פון ה' זשעלינסקי, וועלכער האט אפשר א רעכט צו פאדערן ביים שול-קאמיטעט זיין יעהרליכער שכירות, וואס בעטרעפט שעהנע טויזענדער זלאטעס. ווייל ווי שייך אין אזעלכע פאלען האט דער קאמיטעט נישט געשלאסען מיט'ן ה' זשעלינסקי א קאנטראקט. אויפ'ן גרונד פון א שריפטליכער, אדער פערזענליכער פערזיכערונג.

ס'איז נאך אפשר וויכטיג געווען דער איבערגעבליבענער דעפיציט פון 26 000 זלאטעס פון פאריגען יאהר און שוין זשע האט זיך נעשאפען אזא קאמפליצירטער ענין ביי דער אומוועקסלונג אויפ'ן דירעקטארען - פאסטען, וואס וועט דעם דעפיציט נעבוג פערברייטערען און אפשר גאר פערדאפלען. וואו איז געווען דער קאמיטעט? פאר וואס האט ער פריהער נישט נעזארגט דערפאר, אז דער קוראטאריום זאל נישט שטעהן אין וועג? אויב אינ'ם דעפיציט פון פאריגען יאהר איז נעוויסער־מאסען אויך שולדיג יענער פערמעגליכער טהייל עלטערען, וואס קריסט נישט אויס צו דער געהעריגער צייט די וועקסלען, וועלכע ווערען געגעבען צלם עבר למוד פאר זייערע קינדער און זענען ממילא דערמיט גורם, אז די לעהרערס זאל קומען געלד נאך פון פערגאנגענעם יאהר, פערשאפענדיג אזוי נאך א זעהר אונבעקוועמע לאגע פאר דער שולע... ווען מיר זאגען שוין אננעמען, אז די דאזיגע עלטערען טראגען אין א געוויסע מאס די פעראנטווארטליכקייט פון אלע קאטאסטראפאלע פאלגען, איז אבער אין שייכות מיט דירעקטארען-פראגע קיינער נישט פעראנטווארטליך פיידען דער קאמיטעט אליין.

אויסער דעם מערען מיר, אז דער קאמיטעט זאל בעדייטענד העכערען דעם שכר למוד. ווען דאס זאל אמת זיין וואלט זעהר נשוואונשען געוועזען צו וויסען די אורזאך פון דער נייער שטייגערונג, ווייל נאכדעם ווי די לעהרער האבען פרייוויליג רעדוציר'ם כמעט אויף הצלפט פון זייערע פענסיעס אזוי, אז פון 11,000 זלאטעס א חודש, וואס פלעגט שטענדיג בעטרעפען דער לעהרער-ביודזשעט, בעשטעהט ער היינט נישט מעהר ווי 6000 זל. איז דאכט זיך, נישטא קיין שום נויטווענדיגקייטען צו העכערען דעם שול-געצאהל.

ביי די געשאפענע סיטואציע ווי ס'איז יעצט, וואלט דער קאמיטעט בעדארפט זיך פערשטענדיגען מיט אלע עלטערען פון די שילער, צונויפרופענדיג צו דעם צוועק א אלגעמיינע פערזאמלונג. אויב דער קאמיטעט האט היינטיגעס יאהר טבעל געמאכט זיין יעהרליכער טראדיציע פון צוזאמענרופען א עלטערען—פערזאמלונג בעת יעדען נייעם שוהל-יאהר, וואלט גאר נישט קרים געווען די זעלבע פערזאמלונג צו פעראנשטאלטען יעצט, ווען דער מאמענט איז א ערנסטער פאר'ן דויערהאפטען קיום פון די יודישע גימנאזיעס.

ב. צווייג.

א. לערמאן.

פון ווארשא ביז ראדאם.

(באהן - איינדרוקען .)

דער יונגערמאן האט זיך פערוויטעלט און נאך א פויזע געענטפערט:

— נישט אין דעם האנדעלט זיך. דאכט זיך, אז כ'וויל חתונה האבען פאר א ווארשאוויאנקא, יא, אזוי ווערט עס, דאכט זיך, זיין. פטור אנ'עק מיט דער פראווינץ.

די ראדאמיאנקא האט אויף איהם געווארפען א בייזען בליק און פערקרימט פ'נעזעלע, די דאמע האט זיך צושמייכעלט און דאס פאצעפיל האט זיך אנגערופען:

— און אין ראדאם קענט איהר שוין גאר-נישט אויסגעפונען?

— דאס מין, דאנקען גאט, פעהלט נישט, אבער צוריק-געשמועסט, וואס וועל איך אפליגען אין ראדאם?

און דאן האט זיך שוין אבגערופען די ראדאמיאנקא און דוקא מיט אירגעניס:

— האט מען חתונה מיט א ראדאמיאנקא אין מען בעזעצט זיך שפעטער אין ווארשא.

דער נידריגער יונגערמאן האט זיך צולאכט. ער איז געווען צופרידען, וואס ענדליך איז מען ארויסגעקומען אויף א געשפרעך איבער וואס ער ווילט זיך איהם שטארק נעמען א ווארט. און ער האט אבגעענטפערט:

— ראדאמער מיידלעך זענען צופיל קאפריזנע. דער געפעהלט זיי נישט און יענער געפעהלט זיי אויך נישט. מען קען זיך איינס ס'אנדערע צו גוט, און דאס טויג מאקי נישט.

און דער הויכער יונגערמאן האט צוגעגעבען:

— א ווארשאוויאנקע ווייסט נישט קיין קונצען. געפעהלט איהר א בחור, אינטערעסירט איהר נישט צי זיינע עלטערען זענען גרויסע יחסנים, צי מען פיהרט א יודישע שטוב. מיט איין ווארט, אין אזעלכע זאכען זאגט איהר קיינער נישט קיין דעה. ביי אונז אין ראדאם נישטערט מען אין אלע אינקלעך, ביי אליערע פנים, טערקריכט מען מיט דער נאז און די גאנצע דעה האבען איהרע עלטערען, צוליב דעם זענען מיר נעצוואונגען חתונה צו האבען פון דער פרעמד אבי נישט אויסצושטעהן די אלע נארישע זעבעאנגעס.

אז ער איז ענטשוויגען געווארען האט גענומען ס'ווארט דער נידריגער:

– ביי אונז אין ראדאם נעמט מען יעדען אויפן ציגעל. אז מען זעהט א רויך פון קויבען, ווייסט מען שוין וואס יענער קאכט אויף מיטאג און מיר, היינט-וועלטיגע יונגעלייט, האבען דאס נישט ליב. אז מען האט חתונה אין ראדאם, מוז דער איידעם טאנצען לויט ווי עס שפילען איהם שווער און שוויגער. מען מוז זיך רעכנען מיט יעדען פיצעל, נישט געהן דא און נישט געהן דארט און ווייזען יעדען א שמייכעל כאטש ס גל'סט זיך ארויסשטייגען די ציינג.

דאן האט זיך אבגערופען דער הצבערער:

– דאס וואס ב'געה זאגען ווייזט אויס צו זיין א קליינקייט, אבער ס'איז זעהר א שרעקליכער פיין. עטעלם

וואס איך האב געזעהן אין די פוילישע תפיסות.

פון דעפ. ד"ר אַ. איינזלער.

אַלס מיטגליד פון דער סיים-קאָמיסיע אויפצופאָרשען די לאַגע פון די אַרעסטאַנטען אין די פוילישע תפיסות האָב איך א סך געזעהן און געהערט. אָבער ב'ז היינט ב'ן איך געווען געבונדען מ'ט א בעשלוס פון דער דאָזיגער קאָמיסיע ג'שט צו פערעפענטליכען קיין פּרטים אַזוי לאַנג, ב'ז דער בעריכט פון דער קאָמ'סיע וועט ג'שט זיין פאָרגעלעגט דעם סיים. דאָס איז געשעהן מ'ט א פּאָר חדשים צוריק.

ערשט היינט האָב איך די מעגליכקייט איבערצוגעבען אַ בינטעל איינדרוקען, וועלכע איך האָב אַוועקגעטראָגען פון די פינסטערע צעלען, וואו עס שפּ'לט זיך אָב די מאָנאָטאָנע ט־אַנעדיע פון תפיסה־לעבען, די מאַגנעטנע טראַגעדיע פון מענשען, וועלכע דער ב ויזענריגער שטורם פון לעבען האָט אַהין אריינגעוואָרפען.

* . *

אין גרויסען, א'ן נרעסטען פוילישען קרימ'נאַל מיטן נאָמען „מאָקאָטאָוו" אין וואַרשאַ, האָט זיך אָנגעהויבען אונזער אויספאָרשונג אַרבייט. קומט מען אַריין אין דעם גרויסען, נייעם, שנהנעם געבוי וויל זיך נישט גלויבען, אַז אַ ענל'נע ש־'ט ווייטער זיצען אונטער ז'בען שלעסער פערשלאָסען און מיט ז'בען רינגלען פערינעלט מענשען, וועלכע האָבען שוין כמעט פערגעסען, ווי אַזוי עס זעהט אויס די זון, און וועלכע וועלען זיך געוויס נישט שנעל דערוואָרעמען פון איהרע שטראַהלען.

א ריזינער הי'ף ער מאַכט דעם איינדרוק, ווי א זאָרגפול געהאַלטענער גאָרטען, און זעהט זיבער אויס, ווי אַ רייכער פּאַלאַץ, איידער א פינסטערע תפיסה.

„אַט דאָ וואָלט איך גערן אַ וואוינונג בעקומען"—זיפצט איינער, אונזער א חבר פון דער אויספאָרשונגס-קאָמיסיע. „איך האָב גאָרנישט בעזונדיגעס און וואַרן נישט אַזוי שעהן".

באמת! וואָלטען אַלע תפיסות געהאַט אַזאַ פנים וואָלט איך נישט געהאַט די געלעגענהייט אָנצוקוקען „מאָקאָטאָווא". דער גאַנצער נעשרי־, וועלכער הערט זיך היינט איוף נאָר דער וועלט וואָלט געווען אומנערזכט. אָבער מאָקאָטאָוואַ א'ז אַג'אויפגאָהם. אין לעמבערג, קראָקאָ, לאָדז מיט זייערע פייכטע ווענד, פערחושכ'טע צעלען, שמוציגע און לעבעדיגע סאָדלאָגעס, געפינען מיר א אָפּשפּיגלונג פון דעם גאָרטאַלען צושטאַנד פון די פוילישע תפיסות...

* . *

מיר קומען אריין אין א גרויסער שטוב. „באַטשנאָשטש'!—רופט אויס דער תפיסה־וועכטער, וועלכער פיהרט אונז אַרום. קיינער שטעלט זיך אָבער נישט אויף אויפ'ן בעפעהל. א קליינער געטומעל. באַלד שטעלט זיך אַרויס: דאָס איז א צעלע פון פּאָל'טישע אַרעסטאַנטען, קאָמוניסטען. זיי ווילען נישט אנערקענען די מיליטערישע אָרדנונג, וועלכע איז אייגנעפיהרט אין די תפיסות.

— מיר יענען נישט קיין זעלנער, נאָר ציווילע בירגער"—לאָזט זיך הערען די שטים פון א קרענקליך אויסזעהענדיגען מענש, דער טיפּ פון אַ אינטעליגענטען ארבייטער. אלע איבריגע שווייגען. דער דאָזיגער פּאָרשוין רוקט זיך תיכף אפילו אין דער ערשטער רייה. ער רעדט פאר זיינע חברים.

— האָט איהר וואָס פאר ט'איז וואונשען אָדער קלאַגען", — פרעגט דעפּוטאַט ש ו ג ו ט, דער פאָרזיצער פון אונזער קאָמיסיע.

—„אַט זענט איהר געווען אליין עדות פון אונזער ערשטער קלאַגע. מיר זענען פּאָליט'שע אַרעסטאַנטען און פערלאַנגען, מען זאָל אונז נישט בעהאַנדלען ווי געמיינע טערבערעכער. מיר פאָדערען אבצושאפען דעם מיליטערישען טאָן. איך בין, מוזט איהר וויסען, דער „סטאַראָסטע", געוועהלט פון די קאָמוניסטישע תפיסה חברים.

עס שטעלט זיך אַרויס, אַז ווענען דער דערמאָנטער פראַגע שפּ'לט זיך אָפּ אין אַלע תפיסות אַ קאַמף צווישען די פּאָליטישע אַרעסטאַנטען און דער תפיסה-פערוואַלטונג, און נאָמען פון די אַרעסטאַנטען רעדט תמיד איינער, אַ געוועהלטער פּערזאָן, מען רופט איהם „סטאַראָסטע". קיין שום מיניסטעריאַל-פעראָרדנונג, קיין שום תפיסה-פערוואַלטונג אנערקענט נישט די דאָזיגע איינפיהרונג. אָבער די קאָמוניסטישע אַרעסטאַנטען זענען פערביסען. סאָלידאַריש און קאָנסעקווענט. מען מען צו זיי רעדען, וויפיל מען וויל. קיינער רופט זיך נישט אָן, ב'ז די תפיסה-פערוואַלטונג מוז, נישט געקוקט אויף פעראָרדנונגען, אָנהויבען פערהאַנדלען מ'ט'ן קאָמוניסטישען סטאַראָסטע.

* * *

בעת אונזער פּאָרזיצער טענה'ט זיך אויס מיט דעם „סטאַראָסטע", דערזעה איך, ווי איין אַרעסטאַנט פרעגט אַ חבר פון דער קאָמיסיע.

— צי איז אין דער קאָמיסיע אויך פאַרהאַן אַ פערטרעטער פון יודישען סיים־„קאָלאָ"? איך ב'ן זיך משער, אַז דאָס מוז זיין אַ יוד. איך דערנעהנטער זיך צו איהם. אַ יונגערמאַן פון 17 יאָהר, כמעט אַ קינד. אַנדערהאַלבען יאָהר זיצט ער שוין פאַר פערשפּרייטען קאָמוניסטישע ליטעראַטור. דריטהאַלבען יאָהר האָט ער נאָך אויף זיינע פּלייצעס, וואָס בייגען זיך יונגערהייט און דערשיטערען זיך שוין פון אַ טיפען הוסט... סוכאָטע... אַנ'אורטייל אויף 4 יאָהר. וועט ער עס אויסהאַלטען? איך פרעג ביי איהם, האָט ער קלאָגען. ער ענטפערט:

— „איך וואָלט אייך געקענט א סך דערצעהלען. מעהר, ווי עס קען אייך טויגען. נור — דאָ גיט ער זיך א גלייך אויס, — מיט א פערטרעטער פון דער יודישער בורזשואַזיע וויל איך בכלל נישט רעדען"!

איך פּרוב איהם איינצורעדען מיט גוטע רייד, אויסצורעדען אַ ווייל גיט ער א קוק אויף מ'ר. איך דערבליק א שיין פון צווייפעל אין זיינע אויגען. באַלד אָבער ווענדעט ער זיך פון מיר אינגאַנצען אָב אָהן זיך צוגעזעגענען. „זייט מיר מוחל. איך מיין נישט דווקא אייך צו בעליידינען" — טרייסט ער מיך, — „אלס פערטרעטער פון דער יודישער בורזשואַזיע זענט איהר פאר מיר די פערקערפּערונג פון א שונא, פון פּראָלעטאַריאַט. איך פּרוב עפּיס אנווענדען, איהם אויפהאַלטען, אפשר א גרוס פאר זיינע טאַטע-מאַמע מיטנעהמען. ער איז שוין פערשוואונדען. ערגיץ אין דער זייט ביים פענסטער זיך בעהאַלטען, איך הער בלויז אַ טיפען הוסט...

* . *

איך קוק זיך אום און דערזעה אונטער מיינע פּלייצעס אַ חבר פון דער קאָמיסיע דעפּ. גלח ווירעמבאָווסקי. ער האָט זיך צוגעהערט צו אונזער גאנצען געשפּרעך. ער וואונדערט זיך: אַזאַ פערביסענער פאַנאַטיזם, איז דאַכט זיך – בעמערקט ער איך זאָל נישט ב'רוגז זיין – מעגליך נור ביים יודישען קאָמוניסט. מ'ר האָבען דאן געזעהן נאָך אינטערעסאנטע פאַלען פון פאַנאַטיזם. נישט נור ביי יודישע קאָמוניסטען — נור וועגן דעם אַנ'אנדערש מאָל.

■■■■■■

אייך טאָר, אַז א הייגט וועלטיגער בחור האָט חתונה מ'ט א טאָכטער פון חס'דישע עלטערען, ווייסט איהר וואָס פערע צרות ער האָט אויסצושטעהן? געגען זיין אייגענעם ווילען און געגען, אפשר, זיינע אייגענע איבערצייגונגען, מוז ער שבת נעמען דעם טלית-זאַק און געהן אין שוהל. איהר שטעלט זיך פאָר וואָסער מאָראַלישער פּיין דאָס איז פאר אַזאַ יונגערמאַן? איהר וועט פרעגען ווער עס צווינגט איהם? ס'קען זיין, אַז עס צווינגט איהם קיינער נישט. אָבער, אַז מען האָט ליב די אייגענע פרוי וועט מען דאָך איהר, מ'ט איהרע עלטערען נישט וועלען פערשאַפען קיין עגמת נפש. דערפאַר ווילען מיר אלע ענטלויפען אין דער גרויסער שטאָדט, וואו קיינער קען אונז נישט און וואו קיינער, אפילו שווער און שוויגער, זאָגען נישט קיין דעה און קוקען נישט אין טעפּיל אריין.

כ'ווייס נישט ווי אַזוי, נאָר א מאָדנע זאַך איז עס. מיר יונגע מענשען האָבען גאָרנישט בעמערקט, אַז אין א פּאָר מינוט אַרום וועלען מיר שטעהן אין ראַדאָם, דענענען דאָס יודעל מיטן שוואַרצען בערדיל, וואָס איז אזוי האַרט געשלאָפען פערשטעקט אינטער זיין פּאַלטאָ, האָט אַ שפּרינג איוף געטהון און מיט אַ פערשלאָפענעם שטים דערמאָנט, אַז מען דאַרף זיך נויטען אָבצושטייגען. כ'קען נישט פערשטעהן פון וואַנען האָט זיך גענומען ביי איהם די זיכערקייט, אַז מיר האָבען קען צופאָהרען נאָך צוויי—דריי מינוט, דאַן ווען ער איז אזוי געשמאַק געשלאָפען און בשום אופן נישט געקענט וויסען ווי לאַנג מיר זענען שוין אָבגעפאָהרען.

פערשטעהט זיך, אַז דאָס געטעם־עך איז איבערגעריסען געוואָרען און מיר האָבען זיך אוועקגעשטעלט ביים וואַגאָן טהירל וואַרטען, אַז דער צוג זאָל זיך אָבשטעלען. און די צוויי יונגעלייט האָב איך דערקענט, אַז זיי זענען נישט צופרידען, ווייל זיי האָבען נאָך נישט בעוויזען אויסצורעדען, אלץ, וואָס ליגט זיי אויפ'ן האַרץ.

דער צוג-פיהרער האָט דערמאָנט, אַז מיר זענען שטעהן געבליבען א'ן ראַדאָם...

(ענדע)

שטימען פון לעזער.

(אויפ'ן אדרעס פון דער גמילות חסד-קאסע.)

אין צוזאמענהאנג מיטן ארטיקעל אין אונזער צייטונג „פילאנטראפיע צו קאנסטרוקטיווע הילף" בעקומען מיר כסדר צוגעשיקט בריעף פון לעזער, וועלכע מאכען אויפמערקזאם אויף א סך וויכטיגע פּונקטים, וואס פערדינען בלי ספק גענומען צו ווערען אין אכט פון קאמיטעט, וואס פיהרט-אן מיט דער טהעטיגקייט פון דער קאסע.

מיר האבען בעקומען א בריעף פון פרעזעס פון יודישען האנדווערקער קלוב אין ראדאם, ה' ברילינאנט. צוליב דעם אינטערעסאנטען אינהאלט גיבען מיר דעם בריעף אויספיהרליך.

ה' ברילינאנט שרייבט אונז:

„איך בין פולשטענדיג מסכים מיט די אויספיהרונגען פונ'ם שרייבער פון ארטיקעל „פילאנטראפיע, צי קאנסטרוקטיווע הילף" איך געפון אבער פאר נויטיג צוצוגעבען אט וואס: די גמ"ח קאסע דארף ווערען דער צענטראלער פונקט פאר דער גראנדיעזער אויפבויאונגס-ארבייט פון אונטערגעהענדען האנדווערקערטום און סוחר'טום, און פונקט ווי אין דער דאזיגער אקציע פון אויפבויען די קאסע איז מחויב יעדער צו זיין בעטייליגט, פונקט אזוי מוז די קאסע איהרע לייסטונגען ווידמען פאר אלע די, וואס נויטיגען זיך אין שנעלע הילף. ס'איז א אונבעדינגטע זאך קודם כל די קאסע ארויסצורייסען פון די ארעמס פון צדקה. כדי דעם נדבה־כאראקטער צו בעקעמפען, מוז מען געבען גרעסערע הלוואות, וואס זאלען דעם געפאלענעם קאנען אויסשטעלען און שאפען פון איהם א עלעמענט, וואס זאל קאנען ווייטער זיין פראדוקטיוו און נוצליך פאר זיך און פאר דער געזעלשאפט, נישט אויסטיילענדיג איהם אזא שטיצע, וואס זאל איהם נאר אויסהאלטען די שווערע עקאנאמישע ראנגלענישען, וועלכע קאנען אין בעסטען פאל זיין א מאמענטאלע הילף און ווייניג-וואס ענדערען ראדיקאל די לאגע פון געדריקטע.

דערביי וויל איך אויפמערקזאם מאכען נאך אויף א וויכטיגען פרט: מיר האלטען יעצט ביים סוף יאהר 1926. אלע האנדווערקער און סוחרים האבען צו צאהלען גרויסע שטייערן. א חוץ דעם ברויכט מען אויסקויפען פאטענטען אויפן נייעם יאהר. ברויכט דערביי די גמ"ח קאסע אין די יעצטיגע חדשים ענטוויקלען די אינטענסיווסטע טהעטיגקייט און פיעל האנדווערקער און סוחרים פשוט ארויסבארגען אויף פאטענטען. פארהאן אזעלכע, וואס האבען אויסצוקויפען פאטענטען צו 200, 300 און 400 זלאטעס און מעהר און נישט האבענדיג אין זייער בעזיץ אפילו קיין תשלום דערפון, וועלען זיי פשוט געצוואונגען זיין אויפצולעזען זייערע געשעפטען און אונטערנעהמונגען. דאס ברויך די גמ"ח קאסע גוט געדענקען. אזעלכע האנדווערקער און סוחרים ברויכט מען ארויסגעבען גרעסערע הלוואות, נישט פערלאנגענדיג דערביי קיין זשירעס פון די אנגעזעהענסטע בעלי בתים. אויף גוטע זשירעס קען מען בעקומען געלד אין די אנדערע בענק און מען דארף נישט אנקומען ספעציעל צו דער גמ"ח קאסע.

צווישען די זלאטע־צאהלער'ס פאר גמ"ח קאסע בילדען די האנדווערקער־רייהען א גאנץ אנגעזעהענע צאהל און מיר פערלאנגען דעריבער, אז פון אונזערע אבגעשטאטע גראשענס און זלאטעס זאלען אונזערע נויטבעדערפטיגע חברים און קאלעגען געשטיצט ווערען בכבוד און מיט א ברייטע האנד אזוי, אז זיי זאלען קאנען בלייבען עקזיסטירען און כשר, שהוליך פערדיענען אויף זייער לעבענס געברויך און דערנאך קאנען מיט שטאלץ און נישט מיט קיין ערנידעריגענדעם קאפ, קוקען אין די אויגען פון די, וואס שטיצען זיי און זענען ווארים פערינטערעסירט אין זייער גורל... ווייל אנדערש, ס'הייסט, אויב די גמ"ח קאסע האט די אויפגאבע צו בלייבען א הילפס אינסטיטוציע אין קליינעם מיניאטור־פארם, דאן קאנען מיר דאך האנדווערקער אליין אויך בעווייזען צווישען זיך צו בעשאפען אזא גמילות־חסד קאסע און בעשטייערן מיט'ן זעלבען חודש'ליכען אבצאהל אונזער האנדווערקער־רייהען. אויפ'ן זעלבען אופן קען עס מאכען דער סוחרים—פעראיין און אזוי אלע איבריגע אינסטיטוציעס אין שטאדט. איך דענק, אז די גמ"ח קאסע דארף זיין דער רעטונג'ס־פונקט, ארום וועלכען ס'ברויכען זיין קאנצענטרירט אלע פעראיינען, ארגאניזאציעס און אינסטיטוציעס אין שטאדט, וועלכע דארפען אבער גלייכצייטיג בילדען דעם גאנצען אפאראט פון דער קאסע, וועלכע זאל בלייבען דאס אייגענטום פון שטאדט, אהן איבערגעוויכט פאר וועלכען ס'איז צד, פארטיי, אדער ריכטונג. און דער עיקר, אז די הלוואות טהעטיגקייט זאל זיין א ברייטערע און א פיעל פערגרעסערטע אזוי אין כמות אין געלד, ווי אויך אין דער צאהל פון די קרעדיט־בעדערפטיגע.

לויט מיין מיינונג דארפט די קאסע טראגען דעם נאמען גמ"ח-רעטונג'ס-קאסע. א חוץ דעם דארפט פון די הלוואות קיין שום פראצענטער נישט גענומען ווערען.

* * *

לעזער, ח' ש. פרעגט פאר וואס די גמילות-חסד קאסע האט צווישען אלע איהרע קאנסטרוקטיווע רעפארמען נישט איינגעפיהרט, אזא מין הלוואה סיסטעם: א סוחר, אדער האנדווערקער, וועלכע עס פעהלט צו א 100, אדער 200 זלאטעס ביים אויסקויפען א וועקסיל זאלען זיי די דערמאנטע סומע קענען בעקומען ארויסגעבארגט אין דער גמ"ח-קאסע. די הלוואה א חוץ דעם וואס זי ווערט נאר ארויסגעגעבען אויף איינע טעג, האט דערצו נאך א גרויסע פעולה פאר'ן סוחר דערמיט, וואס ער איז נישט אויפגעשטעלט אויף אזעלכע אונאנגענעמליכקייטען, ווי דער פאל, אז דאס וועקסיל זאל געהן צום פראטעסט, אדער באין ברירה נאך גרויסע מיח צו שאפען זיך געלד אין גאס אויף פראצענט.

די שעהנע שרה'לע.

א אינטערעסאנטע געשיכטע מיט א קעלצער מיידעל און איהרע 3 געליבטע.

די דריי פערליבטע אין פאריז.

אט אזוי איז ברוך דראבנע טאקי מגולגל געווארען פון קעלץ קיין פאריז מיט א יאהר דריי צוריק. זיין פאטער האט אין דערהיים געהאט א גרויס געשעפט פון פעלצען; האט איהם דאס געהאלפען, אז ער זאל באלד בעקומען א שטעלע אין א גרויסען יודישען געשעפט פון פוטערווארג אויף דער די דעריוואלי, אדער ווי די „גרינע" יודען אין פאריז רופען זי: ריוועלעס גאס...

כמעט צו דער זעלבער צייט זענען קיין פאריז געקומען נאך א צעהנדליג קעלצער בחורים צו זוכען דארט ארבייט, און צווישען זיי זענען געווען ברוך'ס געוועזענע צוויי חברים און געוועזענע קאנקורענטען: לאמיר זיי שוין, ענדליך, אנרופען מיט זייערע נעמען: אברהמ'ל בענדער און ישראל פרוכנע..

אברהמ'ל האט דא זיין מזל נישט געפונען. ער האט זיך אויסגעלערנט קאסקעטען מאכעריי (היטעל-ארבייט), דאס איז א פראפעסיע, וואס ליגט אין פאריז אויספיליך אין יודישע הענד. דערביי געהט מען קיינמאל נישט ארום לעדיג, אבער קיין ראטשילד ווערט מען אויך נישט דערפון... אברהמ'ל בענדער האט זעהר שווער געהארעוועט אין א יודישער קאסקעטען-פאבריק, און קוים געהאט צום לעבען. געגעסען אין די ביליגסטע רעסטאראנען, און זיך געפרעהט, אז דער מאגען איז כמעט נישט לעדיג: פון דער היים שרייבען די געפאלענע עלטערען, אז אין שטוב איז נאך ערגער... לעבענדיג אין דחקות, האט אברהמ'ל אין פאריז גאר גיך פערגעסען אן דער שעהנער שרה'לע און אן זיין ליבע צו איהר און אן איהר פערראט נעגען איהם... אין פאבריק האט ער זיך בעקענט מיט א יודיש מיידעל, וואס האט דארט געארבייט, און ער איז מיט איהר געווארען זעהר נאהענט אויפ'ן פאריזער שטייגער.

דורך ביידענס פערדינסטען איז דאס לעבען געווארען עטוואס גרינגער, און זיי האבען זיך בעקומען ליב, און לעבען ווי טייבעלעך.

דערפאר איז ישראל פרוכנע, דעם דריטען חבר, אוועק זעהר גוט. ער האט זיך אין פאריז ארויסגעוויזען גאנץ פעהיג צו די דארטיגע געשעפטען. ער האט באלד פון אנהויב זיך נישט געוואלט שטעלען ארבייטען ביי א פרעמדען, ווייל דורך דעם קומט מען נישט צו קיין תכלית. ער האט זיך פריהער נישקשה'דיג אויסגעלערנט די שפראך. זיין נאמען ישראל האט ער באלד אויסגעביטען אויף שארל, און גענומען האנדלען, מיט וואס? מיט אלץ... ער האט זיך די ערשטע צייטען נישט געשעמט צו געהן איבער די פאריזער גאסען מיט א פעקעל אויפ'ן פלייצע, מיט דעם קאפ פערדי־

דאָס לעצטע איז נישט אַלץ מאהל דערגרייכבאר און אָפטמאָל פאסירען אַזעלכע פאַלען, ווען דער סוחר, אָדער האַנדווערקער בלייבען אין אַזאַ פאַרצווייפעלטע לאַגע, אַז איט כדי צו ראַטעווען זייער רענאָמע און קרעדיט—צוטרוי, זענען זיי געצווינגען צו פאַרקויפען אַ טייל פון זייער סחורה אונטערן קרן—פרייז, אַבי דאָס וועקסעל זאָל נישט ווערען פראָטעסטירט און זיי זאָלען מיט אַמאָהל נישט פארלירען זיין צוטרוי—גלויבען. דער לעצטער פראָיעקטירטע רעדיגער אין זיין בריעף—מיטענדונג צו דער רעדאַקציע, אַז די גמ"ח־קאַסע זאָל אַ טייל פון איהרע הלוואות פערווענדען אויף אַזעלכע צוועקען. דאָס וואָלט לויט זיין מיינונג, געקענט פיל סוחרים שטעלען אויף די פיס. ווייל אַזאַ סוחר, אָדער האַנדווערקער. איז נאָר אַ עני באיתה שעה.

ער איז נאָר שעה'ענווייז געקוועהלט דערמיט, וואָס מ'איז דער פּינקטליכער צאָהלונג פון וועקסעל, ווייל ער דערהאַלטען זיין רעפּוטאַציע מאַרקע און סוחרישע עטיק. אַזאַ הלוואה אויף אַ טאָג, אָדער צוויי, ענטשפּרעכט ווירקליך אין פולען זין פון וואָרט דעם זאַכליכען אינהאַלט פון אויסדריק גמלת חסד און האָט אַ בעזונדערס וויכטיגע — פּראַקטיש קאָנסטרוקטיווע — בעדייטונג פאַר אַזעלכע סוחרים און האַנדווערקער.

אַלע זאָגען אַז... דער בעסטער און
אָהן שום צווייפעל איז דאָס בילד
Ulubienica Wiednia
מיט די ליבלינגען אין די
הויפּט ראָלען
ליאַ מארי און האַרי לידקע.

פאַר וואָס אינטערוועניערט מען נישט אין דער פּאָליציי?

די היגע יודישע קרעמער און געוועלבלעך־אינהאָבערס ווערען לעצטענס שטאַרק נאָכקאָנטראָלירט פון דער פּאָליציי, צי זיי פאַסטען זיך שטרענג צו צו אַלע היגיענישע פאָרשריפטען. פאַר עובר זיין אויף אַ קוצו של יוד, אויף די קלענסטע קליינינקייט, ווערט גענומען זיי צונויפגעשטעלט פּראָטאָקאָלען און דער רעזולטאַט דערפון איז, אַז דער אָרימער קרעמער מוז צוזאַמענקלויבען דעם לעצטען פדיון פון טישלאָד אויף צו בעצאָהלען די צונג־פּאַק'ענדע שטראָף. די אונצעהליגע חומרות פון די געפאָדערטע היגיענישע רעפאָרמען דריקען ווי אַ שווערער באַלאַסט דעם אָרימען יודישען קרעמער. און צו אַלע זיינע פּלאָגען, קאָפּ־דאָרעניש און עקאָנאָמישע דאגות, מוז ער אָבהיטען זיין גאַנצע אויפמערקזאַמקייט, אַז ס'זאָל חלילה נישט געמינצערט ווערען אַ פּינטעלע פון הלכות היגיעניע. טאָמער פערטראַכט ער זיך צופיל וואו מען האָט ערגיץ אַ גמלת חסד'ל צו צאָהלען דאָס וועקסיל, אָדער וואו נעמט מען אַ ביסעל סחורה אויסצופילען די לעדיגע פּאָליצעס און מען פערגעסט דערווייל אָפּצוקלאַפּען אין געוועלביל אַ פּלאָמיאַנקס, האָט ער זיך באַלד צו ריכטען אויף אַ פּראָטאָקאָל. די השגחה פון די פּאָליצייאישע היגיענע אויפזעער האָט אָנגענומען די שטרענגסטע פאָרמען. מען איז מקפּיד אויפן קלענסטען און אַ ליאַדע אונפּונקטליכקייט ווערט בעטראַכט פאַר דער גרעסטער עבירה.

דעם פאָריגען פרייטאָג האָט מען אַ האַלבע שעה פאַר ליכט־צינדען, די אויסגעבענקטע צייט פון אַ גאַנצע וואָך אויף וועלכער דער „קרעמער האָפט מצהר צפּים צו לייזען אויף שבת, האָט מען געמאַכט אַזעלכע פּראָטאָקאָלען אין אַ גאַנצע רייהע יודישע געוועלבלעך. ווי דער שטייגער אין אַזעלכע איבערדיגע מינוטען, ווען מען יאָגט זיך אָבצופערטיגען וואָס גיכער די קונים, אין וועמענס פריון מען נויטיגט זיך, אַגב,

(ענדע אויף דער 6טער זייט)

טען צו די הויכע שטאָקען און שרייען: „מאַרשאַן ד' האַבי!" (הענדלער פון אַלטע קליידער „שימאַניער" (שמאַטעס). דערנאָך פלעגט ער האַנדלען מיט אַלטע ביכער, מיט אַלט פּאַפּיר. ער איז אויך געווען א צייט אַ מעקלער פון דירות: פלעגט זיך נישט אָבזאָגען פון קיין געשעפטעל, ביז ער האָט זיך אַרויפגעשלאָגען אויף א היבשען קאַפּיטאַל, געקריגען שעהנע בעקאַנטשאַפט און נישט נאָר צווישען פּאַריזער יודישע סוחרים, נאָר אפילו אויך צווישען אמת'ע פראַנצויזען... מען מוז צוגעבען, אַז ביי אַלע זיינע פערשידענע ווינדגעשעפטען פון אָנהויב, איז ער דאָך געווען זעהר אַן ערליכער סוחר, א וואָרט איז שטענדיג געווען א וואָרט, און שטרעבענדיג צו פערדינען וואָס מעהר, האָט ער זיך קיינמאָל נישט געלאָזט אויף דעם גליטשיגען וועג פון שווינדעל. די לעצטע פאַר יאָהר איז ער שוין אַזוי אויסגעוואַקסען, אַז ער האָט געעפענט בשותפות מיט א פראַנצויז א איינענע פאַבריק פון בעטען און מאַטראַצען.

איז שאָרל פּרוכנע, איצט דער רייכסטער צווישען די אַלע דריי חברים, וועלכע זענען געקומען קיין פּאַריז זוכען זייער גליק... מיט אברהם לען בעגעגענט ער זיך איצט זעהר זעלטען, ווייל יענער איז שטענדיג פערהאַרעוועט און ווייזט זיך נישט פאַר זיינע לאַנדסלייט. ער מיידט זיי אויס פּונקט ווי ער וואָלט זיך שעהמען מיט זיין שלים־מזל. אפילו מיט זיין יונג ווייבעל האָט ער זיי גאָך ביז היינט נישט בעקענט. ברוך דראָבנע איז אויך נישט קיין גביר געוואָרען דורך זיין שטעלע אין דעם פעלץ־געשעפט, אָבער פונדעסטוועגען לעבט ער דאָך ווי אַ מענש און אין א פרייען טאָג, אין א זונטאָג, אָדער אין א יום־טוב, בעזוכט ער זיין אַמאָליגען חבר און „קאָנקורענט" פּרוכנע, דעם רייך־געוואָרענעם פאַבריקאַנט... ער פערנעהמט, שאָרל פּרוכנע, אַ שעהנע וואוינונג א נעבען זיין פאַבריק, נאָהענט צו דער ריוואָלי־גאַס, אָבער ער איז נאָך אַלץ אַ בחור. דאָס איז ווייטער נישט צוליב דעם, וואָס ער קען נישט פערגעסען זיין „ערשטע ליבע". זי, שרה'לע, האָט איהם שוין לאַנג אָבגעשטויסען דורך איהר שווייגען. א רייכער בחור אין פּאַריז איילט זיך קיינמאָל נישט חתונה צו האָבען... זיין שותף, דער פראַנצויז, איז מיט א יאָהר פופצעהן עלטער פון איהם און טראַכט נאָך גאָרנישט צו נעהמען א ווייב.. דאָס וועט מען נישט פערזאַמען, ווען מען וועט אַלט און קראַנק און מען וועט שוין נישט קענען מעהר זיך פערגינען אַלע טאָג אַ פרישע, אַ נייע שעהנע בעקאַנטשאַפט. אָבער דערווייל, אַז מען איז נאָך יונג און שפּאַרק, איז עס צו פריה זיך איינצושפּאַנען אין דעם פאַמיליען־יאָך!..

ברוך דראָבנע (אין פּאַריז הייסט ער איצט בענוּאַ) האָט נישט געהאַט אַזאַ מיינונג וועגען חתונה האָבען אפשר. דערפאַר טאַקע, וואָס ער איז נישט געווען אַזוי רייך... ער האָט מיט אונגעדולד געוואַרט, ווען ער וועט שוין

(דאָס ווייטערע אויף דער 8 זייט).

אַ לידל —
פאַר פרויען.

I

כמוז אייך, רבותי אַ בשורה דערציילן
אַ נייער אַרטיקעל איז דאַ
גליקליך זענען מיר אַלע בירגער פון פוילן
וואָס מיר האָבען דערלעבט אַזאַ שעה.
דאָס איז אַ נייער קאַקאַאָ פּוטער, וואָס
ענטהאַלט פעטס 100% מאָל
און רופט זיך, פערגעסט נישט, פאַטאַקאַל
פאַטאַקאַל, פאַטאַקאַל.

II

די בשורה איז דורך ראַדיאָ געוואָרן
אויפגענומען
איבעראַל איז גרויס דער פוראָר;
און זאָל מיין צונג צובעקלעפּט ווערן
צום גומען,
אויב איך טרייב אייך אַ האָר,
אַלע וויטאַמינס האָבען זיך פעראייניגט
און פאָדערן אין איין קול,
נור דעם פּראַכטפולן קאַקאַאָ־פּוטער פאַ־
טאַקאַל, פאַטאַקאַל. פאַטאַקאַל.

III

די ווירטינס זיי שטראַלן, פון נחת זיי
שיינען,
פון דעם נייעס וואָס איז געוואָרען
[illegible];
פון יעצט וועלן די מענער צו זיי מער
נישט טענה'ן:
„די געריכטען עס'ט נישט גוט שמעקט"
די געריכטען שמעקן גוט, אויסגעצייכנט!
האָז יאַוואָל!
אַלץ א דאַנק דעם קאַקאַאָ פּוטער פאַ־
טאַקאַל, פאַטאַקאַל, פאַטאַקאַל.

IV

געגען פאַטאַקאַל האָט אַלץ רעזיגנירט,
ער דער איינציגער אַלהערשער איז
פערבליבן;
אויך די יחסנים בוימאייל. פוטער,
שמאַלץ זענען געוואָרן סקאַסירט
און מיט חרפה פון די הייזער געוואָרן
אַרויסגעטריבן.
וואָצו אַלע מינים פעטסן און צערעטעל,
עס גענוגט איינער: פאַטאַקאַל, פאַטאַ־
קאַל. פאַטאַקאַל.

V

אַ זמר בעזינגען דעם נייעם קאַקאַאָ
פּוטער פאַטאַקאַל,
ער איז ביליג, עקאָנאָמיש, כשר, זוי־
בער, געשמאַק, נאַרהאַפט און פעטן
נישט אומזיסט זאָגן אַלע פאַר אים
אייזן און שטאָל,
און ווערט רעקאָמענדירט אַלס בעסטער
דיעט.
דרום זאָג איך און זאָג ווידערהאָל,
אַ כפרה אַלע פעטסן פאַר פאַטאַקאַל,
פאַטאַקאַל, פאַטאַקאַל.

VI

צי איר זענט געזונט פאַלקאָם, די
גלידער ווי קאָנדענסירט,
און דער מאָגן פערדייעט, אַלע שפּייזן;
אָדער חלילה, מאָגן־קראַנק, בלוט־אָרם,
דענערווירט,
און איר מוזט פרעגן אין אַ קור רייזן;
אַלעמען, אַלעמען איז געווענדעט מיין
ראָט,
איך פערלאַנג קיין דאַנק נישט פון
כלל, נישט פון פרט,
פאָדערט, נוצט און רעקאָמענדירט יעצט
און אַלעמאָל,
נור די אויסגעמאַכטע קאַקאַאָ פּוטער
פאַטאַקאַל, פאַטאַקאַל, פאַטאַקאַל.
צו בעקומען אין אַלע קאָלאָניאַל־
געשעפטען.

באַראַנאָוויטש. י. מ.

וצהר, און מען וויל וואס פריהער פער-מאַכען די קראם. ווען מען קוקט כסדר רעם פעיחמאַיעטען ווינמער טאג אין די אויגען, ער זאָל זיך נישט אזוי צו איילען צו פערשווינדען און כ׳וואָל אַזוי גיך נישט צופאלען די נאכט פון שבת — האט מען פערש בעהט זיך אין אזאַ איילעניש איבעראַל נעקענט גאַנץ לייכט בעמערקען, נעווי-וויסע היגיענישע אומפינקטליכקייטען. האט אין איין געוועלביל פונקט אויס געפעהלט א ריין האנדטוך, און א צווייטען ווידער, איז גראד נישט געווען קיין שיפעל מיט וואסער. ערגיץ וואו האט פונקט געפעהלט די סלאָמיאַנ-קע ביים טהיר. אז דאָ, אָדער דאָרט איז גראד נישט געשטאַנען קיי-שפייה קעסטיל א. ז. וו. פאר דער פאליציי איז דאס אַלעס אָבער נישט קיין תירוצים און ערפילענדיג די איהר אנפערטרויטע מיסיע מהו זי, נאַטירליך, אויסגעפיהרען איהר שליחות.

מיר זענען אויך נישט געגען דעם, אַז די שפייז-בעזעלבלעך דארפען גע-האַלטען ווערן זויבער, ריין און היגיעניש. אָבער מען קען דאך נישט פערלאנגען, אַז די שפייז געוועלבער זאלען פער-וואנדעלט ווערען אין דעטינפיזישע קאַ-בינעטען, מיט אַלע זאָרגפעלטיגסטע היגיענישע איינריכטונגען נעמענדיג אין אכט די בעדינגונגען פון די קרע-מער בעדארף מען מילדערען די צו פיל בעשטימטע היגיענישע פארשריפטען. די היגע יודישע כלל טהוער, ראטמע-נער, ווי אויך די סוחרים-פאַרשטייער בעדארפען ווענען דעם אינטערווענירען ביי דער העכערע פאליציייאישע מאַכט, דע-פערירען דאָרט די שווערע בעדינגונ-גען פון יודישען קרעמער, וועמען עס איז אונמעגליך צו צופאסען זיך צו אלע פרטי פרטים און בעמיהען זיך אויפצו׳הועל׳ען אין דעם זין געוויסע הנחות.

עמיצער.

וואס הערט זיך אין ראדאם.

די יודישע גמינה מאכט ביי „אולען" אנ׳הלוואה אויף 100,000 דאלאר.

וואס וועט אויפגעטוהן ווערען פאר דעם געלד?

ווי מיר דערוויסען זיך, פלאנט די היגע יודישע גמינה צומאַכען ביי דער אמעריקאַנער געזעלשאַפט „אולען" אנ׳-הלוואה אויף 100 000 דאָלאַר.

דער צוועק פון דער הלוואה איז פערבונדען מיט׳ן פראָיעקט אויפצובוי-ען איינינע קהל׳שע בנינים לטובת דער שטאדט. אזוי זאל פאר דעם געלד אויפגעבויאט ווערען אַ נייע מקוה, אַ נייע שוהל, א עחט הויז און א פאָר-שולע.

גאַראַנטירען פאר דער הלוואה זאל דער מאגיסטראט, וועלכער זאל זיך ווי-דער פערזיכערען דאָס ערבות אויפ׳ן חשבון פון די אונבעוועגליכע איינענ-טומען, וואס געהערען צו קהל, דהיינו, דאס בית מדרש, די שוהל, דער פלאץ אויף דער שוהל, ווי אויך מיט דער גאַאנמיע פון די נייע, ערשט זיך בויענדיגע בנינים.

די הלוואה זאָל געגעבען ווערען אויף אויסצוצאָהלען אין משך פון 20 יאָהר, דורך דער צייט פון וועלכער די גמינע רעכענט צו האבען פון די נייע אויסגעבויטע אנשטאלטען געוויסע הכנסות.

אַז מען טויג זיך עפּס מען אין סכה...

(מיטן כח פון קאָמאַרניק נעמט א תלמיד-תורה-לעהרער אָן זיין שכירות).

שוין א לענגערע צייט, ווי די תלמוד תורה צאָהלט נישט אויס די לעהרערס זייערע פענסיעס. די סבת איז די טרוי-ריגע מאַטעריעלע לאַגע, אין וועלכער די תלמוד תורה געפינט זיך צוליב׳ן נישט אויסצאָהלען די גמינע סובסידיע. דער קריזיס האט אזוי וויט דערגרייכט, אז די לעהרערס קומט שוין פאר עטלעכע חדשים אין זיי לעבען נאר פון דער האָפנונג, וואס ווייער שכירות וואקסט און אז א״ה אויף פסח וועט זיי קו-מען א הון רב... איין לעהרער, א געוועזער היגער יודישער סטודענט, האָט זיין לאַגע אָבער נישט ערלויבט צו שפייזן זיך מיט פאַנטאַסטישע האָפנונג און געפינענדיג זיך אין א קריטישען צושטאַנד האט ער קיין אַנדער מיטעל אויפ-צומאָהנען זיין שכירות נישט געפינען סיידען ארויסטרעטענדיג אויפן געריכט-ליכען וועג. ער האט איינגעקלאָגט אין געריכט די פערוואלטונג פון דער תלמוד תורה, מאַהנענדיג ביי איהר זיין לעהרער-לוין פאר 4 מאָנאטען. דאס געריכט האט אנערקענענדיג די געזעצליגע תביעה פון יודישען לעהרער איהם צוגעשפּראָכען די גאנצע געפאָ-דערטע סומע, 120 זלאטעס, א חוץ געריכט-הוצאות.

דער לעהרער, האָבענדיג דעם פסק אין קעשענע האט אָבער גאָרנישט גע-קענט אויפטוהן מיט דער לעדיגער קאַ-סע פון דער תלמוד תורה. ארויסשטע-לען די תלמוד תורה טישן, לאווקעס און שענק אויף ליציטאַציע דערצו האט ער קיין האַרץ נישט געהאט און ער איז כסדר ארומגעגאנגען, טראכטענדיג ביי זיך — ביי וועמען און פון וואס נעמט מען געלד? —

היינטיגען מאָנטאָג האט די תלמוד-תורה סערוונשטאלט א בלימעל, וואָס האט געבראַכט הכנסה קנאַפע 200 זלאָ-טעס. דער לעהרער דערוויסענדיג זיך פון בלימעל האט זיך מיט׳ן „ווירטאָק" געווענדעט צום קאָמאַרניק, צו לייגען אַנ׳אַרעסט אויפ׳ן געזאמעלטען געלד כדי דערפון זאל אָבגערעכט ווערען זיין חוב.

נאכ׳ן בלימעל פערקויף ארום 4 נ. מ. איז דער קאָמאַרניק געקומען אין תלמוד תורה און לויט דער אָנווייזונג פון לעהרער, אין וועלכער שאַנק עס ווערט שטענדיג געהאלטען די קאסע, געפאָדערט צו עפענען די שאַנק. נאָכ-דעם ווי דער לייטער פון דער תלמוד תורה האָט זיך אָבגעזאָגט דאס צו ערפילען, האָט דער קאָמארניק פער-חתמ׳עט די שאַנק. שפעטער איז דער קאָמאָרניק נערופען געוואָרען אין תלמוד תורה אריין, וואו מ׳האָט נאָכ׳ן אראָבנעמען דעם זיעגעל בעצאָהלט פון דעם דאָרט ליגענדיגען געלד דעם חוב מיט די נעריכט-הוצאות אין א סומע פון 132 זלאָטעס.

ווי מען ניעט אונז איבער, איז דער ענין שנעל ערלעדיגט געוואָרען צוליב אַ זעהר א האראקטעריסטישע אורזאַך. די לייטונג פון תלמוד תורה האָט ווע-לענדיג דורכפיהרען דאָס בלימעל זיך געווענדעט צו דער היגער ספאָרט-אָרגאניזאַציע „מכבי" אַז מיט הילף פון זיינע מיטגלידער און מיטגלידע-רינס זאל דאָס בלימעל רעאַליזירט ווערען, צוזאגענדיג פאר דער טרחה 25% לטובת דער דערמאַנטער ספאָרט-געזעלשאפט. נאכדעם אָבער ווי ס׳איז בעקאנט געווארען די קליינע הכנסה פון בלימעל פערקויף האט דער לייטער פון ת״ת חיפּת בעקומען אויפ׳ן מקח און אנשטאַט די 25% מעהר נישט געוואָלט געבען ווי 12%. דער סכסוך צווישען ת״ת לייטער מיט „מכבי" האט געוואָלט אין זעלבען אָוענד אויסגעגלייכט ווערען. נאָכ׳ן פער׳חתמ׳ענען אָבער דורכ׳ן קאָמאָר-ניק די געזאמעלטע סומע געלד, האָט דער לייטער שנעל צוגעזאָגט צו ער-לעדיגען דעם ענין מיט׳ן לעהרער מורא האָבענדיג, אַז דער „מכבי" זאל זיך דערפון נישט דערוויסען און מיט דער הילף פון קאָמאַרניק קוועסט׳אָני-רען דאס איבערגעבליבענע געלד. דאס האט זיך טאקי איינגעגעבען און „מכבי" איז ארויס פון דער טראנזאַקציע אינגאנצען נקי...

FINEZJA...
CZAR...
HUMOR..
w najlepszym obrazie sezonu
Ulubienica Wiednia

אין מיטען דער שבעה וויל אַ זוהן אַרויסוואַרפען זיין שטיף-מוטער פון דער דירה.

אויף דער קאָשטשיוצקער גאס נומער 4 וואָהנט אַ געוויסער א. ג. מיט עטלי-כע טעג צוריק איז געשטאָרבען זיין פאָטער און זיצענדיג נאָך אין דער שבעה, האָט ער זיין שטיף-מוטער גע-וואָלט אַרויסוואַרפען פון דער דירה. סכלומר׳שט אונטער׳ן אויסרייד, אַז פאַר דער שטיף מוטער איז די וואָה-נונג, וואָס בעשטעהט פון אַ שטוב מיט אַ קוך, צו-גרויס, האָט ער מיט געוואָלד אָראָבגעריסען די טהירען און אַריינגע-טראָגען אַהין זיינע זאַכען. ערשט אויפן געשריי פון דער שטיף-מוטער, אויף וועלכען ס׳זענען זיך אָנגעלאָפען די אַרומיגע שכנים און אויך אַ דאנק דער אינטערווענץ מצד די פאָליציי, איז ער געצווינגען געווען די זאַכען צוריק אַרויסצונעמען.

אגב איז כדאי צו דערמאָנען, אַז נאָך אין זעלבען טאָג ווען דער פאָטער איז געשטאָרבען, האָט די שוועס-טער פון ה׳ א. ג. בעמערקט, ווי עס פעהלען די בליסלען פון דער וואָהנונג און אָנשטויסענדיג זיך, אז ער גרייט עפּיס צו אַ אַקציע, אויפמערקזאַם גע-מאַכט וועגען דעם די חברה קדישא-לייט; די ה״ה קלמן ראָיאל, אברהם שרייבער א. אַנד. פאר וועלכע ער האָט אין מאָמענט, ווען מ׳האט דעם פער-שטאָרבענעם פאָטער זיין רעכטע געשען מבטיח געווען, געבענדיג זיין עהרען-

ווערט, אַז ער האָט צומאָל נישט אויפ'ן רעיון אַרויסצוּוואַרפען די מור-טער פון דער דירה.

און דאַך... נאָך אַזאַ הייליגען צו-זאָג, אין אַזאַ מאָמענט, האָט מען איהם געברויכט צווינגען צו האַלטען דאָס וואָרט מיט'ן כח פון פּאָליציי...

2-טע שטאָדט-ראַט זיצונג אָהן פּ. פּ. ס.

(אַרויסגערופען פּאָליציי צוליב דער דראָהענדער שטעלונג פון דער גאַלעריע).

דינסטאָג, היינטיגע וואָך, 9 אָוונד איז אין שטאָדט ראַט פאָרגעקומען די צווייטע זיצונג, אין צוזאַמענשטעל פון די רעכטע, צענטרום און יודען אָהן פּ. פּ. ס. באַלד ווי דער נייער פּרעזעס פון שט.-ראַט אדוו. ה' וואַשילעווסקי עפענט די זיצונג ווערט אויף דער גאַלעריע, וואָס איז געדיכט באַזעצט פון די מיטגלידער פון פּ. פּ. ס. צווי-שען וועלכע ס'געפינען זיך אויך אַ טהייל פון די דימיסיאָנירטע פּ. פּ. ס.'-טע ראַטמענער, אַ גרויסער טומעל. עס הערען זיך אויסרופען: נידער מיט'ן פּרעזעס! נידער מיט'ן שטאָדט ראַט! — דער טאָג-זיצענדער פּראָבירט אַבצו-רייניגען די גאַלעריע, אָבער די גאַ-לעריע-באַזוכער פּראָטעסטירען גענען דעם און טומלען ווייטער. דער פּרעזעס קאָמוניקירט זיך דאַן טעלעפאָניש מיט דער פּאָליציי, וועלכע קומט אָן אין זיצונגס זאַהל. אויף דער פאָדערונג פון פּאָליציי קאָמיסאַר די גאַלעריע זאָל זיך פונאַנדערגעהן, האָבען די אַנוועזענדע מיטגלידער דער פּרעזעס זאָל צו זיי אַרויסקומען. ווען דער פּרעזעס ה' וואַשילעווסקי האָט זיך מיט זיי באַווי-זען, האָבען זיי צוגעזאָגט צו זיין רו-היג. נאָך אַ איינגעשטילטען טומעל האָט זיך די זיצונג אָנגעהויבען און ביים אַריינקומען אויף דער זיצונג פון די יודישע ראַטמענער האָבען זיך פון די גאַלעריע ווידער געהערט אויסרופען: מיר ווילען נישט קיין מקוה. נאָר אַר-בייטער היימען! —

אויף דער זיצונג איז פאָרגעשטעלט געוואָרען אַ פּראָיעקט פון דער אינ-וועסטיציע קאָמיסיע, וועלכע האָט בע-שלאָסען פון די איבעריגגעבליבענע 600 000 דאָלאַר פון דער אולען-הלוואה אויסצובויען אין ראַדאָם אַ גאַזאָווניע און אַ האַנדעלס האַליע. צווישען די פּעריפעריע פאָרגעלייגטע וועגען ניט שטאָדט-ראָט איז אויך געלייגט געוואָרען אַ ביטע פון די יו-דישע גמינע וועגען אַ הלוואה פון 100,000 דאָלאַר אויף אַ מקוה און אַ נייע שוהל. דער שטאָדט-ראַט בעשליסט אַלע פאָרשלאָגען און פּי-יעקטען איבערצושיקען אין דער בוי-אינוועסטיציע-קאָמיסיע. די ביטע פון גמינע. פּרעזידענט ה' צאַלון און פּ.פּ.ס.'-ישען לאַווניק סודזעוויטש, אויסצוצאָה-לען זיי האָנאָראַריום פאַר'ן פריהערדיגע-גען פערלאָזען זייערע פּאָסטענס ווערען איבערגעגעבען דער יורידישער קאָ-מיסיע. נאָכהער טרעט מען צו אויסצו-וועהלען מיטגלידער אין די קאָמיסיעס, אין וועלכע פ'פעהלען די פּ.פּ.ס.'-ראַט-מענער און פון די יודישע ראַטמענער ווערען געקליבען אין דער פינאַנץ-קאָמיסיע ה' ראָטענבערג און אין דער דיסציפּלינאַרען אַפּעלאַציע געריכט אי-בער די מאַגיסטראַט-בעאַמטע, געהט אַריין אַדוו. ה' מולער.

צום סוף ווערט איינשטימיג אָנגע-נומען דער פאָרשלאָג פון יודישען ראַטמאַן ה' זיגמאַן, אַז די וואָס ווע-לען בעצאָהלען די פאַרלעגענע מאַ-דאַטקעס ביז'ן ערשטען סעפּטעמבער 1926 זאָלען אנשטאָט 4% נאָר בעצאָהלען 1%.

Kino „ODEON" w Radomiu.

Od 20 listopada

Najnowsze arcydzieło obecnego sezonu

p. t. PRZED TRYBUNAŁEM SUMIENIA

Film ze złotej serji firmy „**Nordisk**" tej samej co stworzyła znany obraz „Najukochańsza Żona Maharadży" Osnuty na tle słynnej powieści „**prazza del popolo**". Zdjęć dokonano w następujących miejscowościach: **Rzym, Kopenhaga, Kampanja, Tyber, Kategat.**

w rolach głównych:

urocza KARINA BELL

znana z obrazu „**Najukoch. Żona Maharadży**"

oraz prześliczny **OLAF TOENS**

znany z obrazu „*Indyjski Grobowiec*".

Arcydzieło symfonji, miłości i piękna.

Szereg nadzwyczajnych zdjęć, a między innemi.

WYLEW TYBRU

i SZALONA POWÓDŹ

stanowią tajemnicę najnowszych zdobyczy kinematografji.

די יעהרליכע אַלגעמיינע פער-זאַמלונג פון סוחרים-פעראיין.

פערגאַנגענעם זונטאָג איז פאָר געקו-מען די יעהרליכע אַלגעמיינע פערזאַמ-לונג פון סוחרים—פעראיין. די קליינע צאָהל אַנוועזענדע האָט לייידער בעווי-זען, אַז ראָס יודישע סוחר-טום אין ראַדאָם האָט דעם קלענסטען אינטערעס פאַר זייגע לעבעדיגסטע און וויכטיג-סטע אינטערעסען.

פאָרזיצענדער פון דער פערזאַמלונג איז געווען דער ה' מ. פרידמאַן, אַלס בייזיצענדע די ה"ה: ר. קורץ און מ. אָסטראָוויעצקי. נאָכ'ן אָבגעבען דעם יעהרליכען בעריכט—טעטיגקייט פון פּרעזעס ה' נתן זיגמאַן, האָט זיך ענט-וויקעלט אַ לעבהאַפטע דיסקוסיע, אין וועלכע ס'האָבען זיך בעטייליגט די ה"ה: מ. האָפּענהיים, ש. ראָזענבערג, מ. מאַרגוליס, נאָסבוים א. אַנד.

אין די פערוואַלטונג זענען געוועהלט געוואָרען אויף דאָס ניי די ה"ה: ג. זיגמאַן, פ. פרענקעל און בעקמאַן. אין ראַט – די ה"ה: ג. פעניגשטיין, לאַנ-דא, א. מאַנדעלקאָרן און מ. לאַנגער.

די יעהרליכע אלגעמיינע פער-זאַמלונג פון „טאַז".

פאָריגען שבת, דעם 20 ד. ח. איז אין לאָקאַל פון סוחרים-פעראיין, אונ-טער דער פאָרזיץ פון ה' ד"ר צונג, פאָרגעקומען די יעהרליכע אַלגעמיינע בעריכטס-פערזאַמלונג פון דער ראַדאָ-מער אָבטיילונג פון דער געזעלשאַפט צו פערהיטען די געזונדהייט פון דער יודישער בעפעלקערונג אין פּוילען „טאַז".

אין דער ניי-אויסגעוועהלטער פער-וואַלטונג געהען אַריין: ה' ד"ר ראַש-קעס, ה' ד"ר פאַבראַק, ה' ד"ר שליאַ-פערמאַן ה' פעטשעשעווסקי, פ"ל. ווייג-גאַרט און א' גליאַט.

די רעוויזיאָנס-קאָמיסיע בעשטעהט פון די ה"ה בריליאַנט, קאָרמאַן און א' רויטמאַן —

ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע אין ראַדאָם.

פרייטאָג צו נאַכט'ס דעם 26/11 8 אַ זייגער וועט ה' פּראָפּ. מושקאַטבליט האַלטען דעם 2 פאָרטראַג פון ציקל: די תקופה פון בית שני, א. ד. ט. די ירידה פון די חשמונאים.

פאַר מיטגלידער פרייער איינגאַנג.

פון קינאָ „אָדעאָן"

„די ליבלינג פון וויען".

פּרירער'ק זעלניק, דער בעריהמטער רעזשיסער, ליאַ מאַרא און האַררי ליעדטקע, דאָס זענען די דריי נעמען, אַראַנק וועלכע דער צושויער איילט, אום צו זעהען דאָס מייסטער-ווערק. דאָס וואָס ער וועט זעהן, שטייגט אי-בער אַלע ערוואַרטונגען.

אַנ'ערשטקלאַסיג פערדינסט פון דער דירעקציע, איז דאָס אָראַנזשירען! דאָס דאָזיגע בילד מיט דער קרעאַציע „די ליבלינג פון וויען". ליאַ מאַ אַ בעצווינגט די הערצער פון אַלע. איהר פעטעלעך כשוף-שפּיעל, זעלטענע הימליכקייט, און איהר מיידעל-רייץ האָבען געשאַפען אַ שפּיעל-פאָעמע. און האַררי ליעדטקע! מען קען איהם פשוט אויפעסען און נישט איין דאַמע וואָלט דאָס זיכער געטוהן! און די רעשט אַק-טיאָרען! ס'איז גענוג צו זאָגען, אַז דאָס זענען אונזערע לאַנג נישט געזע-הענע ליבלינגען.

וואָסער אויסשטאַטונג! וואָסערע טואַלעטען! דאָס בילד וועט אויף לאַנג בלייבען אין זכרון ביי אַלע.

„בראַוואָ אָדעאָן".

וויכטיג פאַר האַנדווערקער.

אין די נאָהנטסטע צייט דאַרף פער-עפענטליכט ווערען דאָס צעכען געזעץ. וועלכעס געפינט זיך היינט אין מיניס-טעריען-קאַבינעט צום ענדגילטיגען בע-שטעטיגען. אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם נייעם געזעץ ווערט אויפ-מערקזאַם געמאַכט דאָס אַלע האַנדווער-קער אָהן אויסנאַהם פון פאַך און פאַ-טענט, אַז זיי דאַרפען זיך רעגיסטרי-רען אין האַנדוו. קלוב, כדי אויסצו-מיידען פערשידענע שוועריגקייטען ביים פיהרען וואַרשטאַטען און צונעמען לערן יונגלען א. א. וו. די רעגיסטראַציע וועט דויערן ביזן 15 דעצעמבער ד. י.

קעלצער אבטיילונג.

חיים זיעלאָני.

א סוף צו דער קאמעדיע!

דעם היינטיגען חודש, אויב כ'האָב קיין טעות נישט – איז געוואָרען א יאָהר זייט ס'איז פאָרגעקומען די לעצטע יעהרליכע אַלגעמיינע פערזאמלונג פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאציע. דער קאָמיטעט, וואָס איז דעמאָלס אויסגעוועהלט געוואָרען, האָט געזאָלט זיין די שטארקסטע טרייב מאַשין און אויפמונטערונגס קראַפט בנוגע די ציוניסטישע אַרבייט, וועלכע איז דורך די לעצטע 5 יאָהר שטאַרק פערנאַכלעסיגט געוואָרען, אָדער בעסער געזאָגט, איינגעשלאָפען געוואָרען. די אינ'ם קאָמיטעט אריינגעטרעטענע פנים-חדשות'ן, די פאַטענטירטע אינטעליגענטען א ט.ג. האָבען, באַלד נאָך דער פערזאַמלונג אריינגעגעבען אין יעדען ציוניסט א גלויבען, אַז דער ציוניסטישער געדאַנק מעג קיינמאָהל נישט פערגעסען ווערען, אפילו די סקעפּטיקער, וועלכע האָבען געמיינט און וואָגאר געוועזען זיכער, אַז מיט'ן אויסגיין פון די אלטע ציונים האָט די אָרגאַניזאציע צו פאַלען, זענען, זעהענדיג די שפּראַכלענדע האָפנונגסוואָלע בנימער פון די „ניי-אינטעליגענטע ציונים", וואָס האָבען זיך מיט א שטאַרקן ברען געוואָרפען צו דער ציוניסטישער אַרבייט — געוואָרען מעהר ווי זיכער, אַז ס'וועט פאַקטיש עפּעס געטוהן ווערען און, אַז די אָרגאַניזאציע וועט צוריק בעקומען איהר אַמאָהליגען גלאַנץ אין שטעטל.

אַזוי איז א דורך א וואָך נאָך א וואָך, א חודש נאָך א חודש און די אַרבייט איז ווייטער געפיהרט געוואָרען מיט לאַנגזאַמע טריט. אויף די פערשידענע שאלות, פאַר וואָס די אַרבייט ריהרט זיך ווייטער נישט פון'ם טויטען אָרט האָט מען כסדר געענטפערט, אַז די סיבות פון דער פאַראַליזירטער אַרבייט איז צוליב'ן מאַנגעל פון לאָקאַל. ווי נאָר ס'וועט געשאַפען ווערען א קאָנצענטרירונגס אָרט, וואו צוזאַמען צו קומען וועט די אַרבייט בעשטימט ווערען פרוכטבאַרער. און נאָך א גרויסע אנשטרענגונג האָט מען געדינגען א וואוינונג בשותפות מיט'ן „קרן-קיימת"-קאָמיטעט. פון דער התחלה איז טאַקי די אַרבייט נישט קעה'דיג געפיהרט געוואָרען. מ'האָט געקאָנט בעמערקען א שטאַרקע אויפלעבונג אויף יעדען געביט: די ציוניסטישע קרנות און הכנסות זענען פערגרעסערט געוואָרען, די קולטורעלע און פּאָליטישע טעטיגקייט פון דער ציוניסטישער אַרבייט איז פערברייטערט געוואָרען. אויך די יוגענד, האט זיך ארגאניזירט אונטער'ן ציוניסטישען פאָהן.

אָבער... די אויפלעבונגס-בעוועגונג האט נישט לאנג געדויערט, אַזוי ווי א פלאַם פון אָנגעצינדען שטרוי, וואָס ווערט באַלד פערלאשען איז אויך דער התלהבות אויסגעלאָשען געוואָרען פון די ניי-געוועהלטע פּאַרטיי-פיהרער. פון טאָג צו טאָג איז די ציוניסטישע אַרבעט פערקלענערט געוואָרען, אַזוי, אַז כ'געדענק שוין נישט די דאַטע פון א קאָמיטעט-זיצונג.

ביי אַזאַ צושטאַנד איז שוין קיין וואונדער נישט, וואָס די קעלצער ציוניסטישער אָרגאַניזאציע האט היי-יאָהר נישט א דורכגעפיהרט קיין שקל—אַקציע.

אמת, דער יעצטיגער קריזיס אין ארץ ישראל האט פיעל מיטגעווירקט צו דער איצטיגער אַפּאַטיע. אמת, די 4-טע אונגעלונגענע עלית האט אַלע אָרגאַניזאציעס צו אַזא צושטאַנד געבראַכט, אָבער סוף כל סוף, דאכט זיך מיר, אַז אויב די שלעכטע ארץ-ישראל-לאַגע האט געהאט א ווירקונג אויף די מערערע גראַבסקי – און 4-טע עליה ציוניסטען, דאַרפט זי אָבער אין קיין שום פאַל נישט האָבען קיין ווירקונג אויף די אידעאַלישע ציוניסטען, וועלכע זענען בלב ונפש פעראַנטוואָרטליך פאַר'ן כבוד פון דער בעוועגונג און אויב אַזעלכע זענען נאָך פאַרהאַן אין אונזער שטאָדט (עטליכע זענען בעשטימט פאַרהאַן) איז טאַקי אונפאַרשטענדליך זייער פּאַסיוויטעט און אינדעפערענטיזם. אויב ביי די יעצטיגע בעדינגונגען איז שווער צו רעאָרגאַניזירען די אָרגאַניזאציע אויף איהר אַמאָהליגען שטייגער דאַרפט מען זיך לכל הפחות בעמיהען צוריק אריינצובלאָזען אין דער אָרגאַניזאציע דעם נשמת חיים. זאל מ'ין פריווען רופען אן אַלגעמיינע פערזאַמלונג, זאָל מען פּרייווען אָרגאַניזירען א ועד עירוני, איינאָרדנען קולטורעלע פאַרלעזונגען, זאל מען זיך בעמיהען צוזאַמענצונעמען אַלע ציוניסטישע אינסטיטוציעס אין איין לאָקאַל אריין מיט איין גענעראַל-סעקרעטאַר, נאָמינירט דורך די צענטראַלע אַזוי ווי דעפּוטאַט גרינבוים האט עס געטוהן אין לובלין, אָבער נישט לאָזען די אָרגאַניזאציע זינקען.

יאָ, שפּילען קאָמעדיעס, טעאַטראַמאַ-ווען איז גוט און פּאַסט פאַר א פּריוואַטע אונטערנעמונג, וועלכע ליגט נישט אונטער דער געזעלשאַפטליכער קאָנטראָל, אָבער נישט פאַר א נאַציאָנאַלע בעוועגונג ווי די ציוניסטישע אָרגאַניזאציע, צו טראָגען דעם טיטול פּרעזעס אָדער פערוואַלטונגס מיטגליד איז א גרויסע פעראַנטוואָרטליכקייט. און א פערברעכען געגען זיין אייגענעם געוויסען און געגען דער געזעלשאַפט בעגייט דער, וואָס ווייל פערבלענדען די אויגען פון יענעם און פלייסט זיך איינצורעדען, אַז ס'איז נאָך עפּעס פאַרהאַן. ניין! אַזוי מעהר עס ווייטער נישט גיין. א סוף צו דער קאָמעדיע!

(המשך פון דער 5 טער זייט)

קענען אומקערען זיין שעהנע שרה'לע... וועגען דעם פּור זיינעם האָט ער, אמת, מיט קיינעם נישט גערעדט, און נאָך ווייניגער – מיט זיין אַלטען חבר, מיט זיין אַמאָליגען קאָנקורענט. אָבער אין האַרצען האָט ער וועגען דעם קיינמאָל נישט אויפגעהערט צו טראַכטען...

אין איהרע לעצטע בריף האָט שרה'לע איהם געטרייסט, אַז זייער ביידענס האָפנונג וואָס שוין גאָר אין גיכען פערווירקליכט ווערען. זי איז שוין לאַנג אָנערקענט געוואָרען פאַר די בעסטע מייסטערקע אין דעם „שאָפּ", וואו זי אַרבייט: זי בעקומט איצט גאָר א היבשען געהאַלט און זי האָט די מעגליכקייט יעדען מאָנאַט אַלץ מעהר געלט אָפּצולייגען, איהר וואונש אָנצוזאַמלען עטליכע הונדערט דאָלאַר, זי זאָל קענען קומען צו איהם קיין פּאַריז, דערנעהענטערט זיך אַלץ מעהר צו דער פערווירקליכונג... זי האָט שוין גענומען זאָגאַר ביסלעכווייז שיקען צו איהר ברוך'ן פון אַמעריקאַ געלד, ער זאָל בעצייטענס קענען אויסזוכען פאַר זיי ביידען א שטיקעל דירה, מען זאָל נישט דאַרפען וואַלגערן זיך אין האָטעלען און אין פרעמדע צימערען, ווען זי וועט קומען, און ער זאָל צוגרייטען אַלץ. וואָס איז נויטיג צו זייער חתונה... פון זיינע מאָגערע פערדינסטען האָט ער ברוך, אָדער בענוא, אויך פיל ווייניג אָפּגעשפּאָרט, כדי זיין שרה'לע צו בעגעגענען וואָס שענער און בעסער.

שרה'לע קומט פון אַמעריקא קיין פּאַריז.

און ענדליך איז זי טאַקע געקומען. דאָס איז געווען לעצטען יוני. צווישען די אַמעריקאַנער געסט, וועלכע האָבען זיך בעוויזען אין פּאַריז, איז זי אויך געווען. ברוך האָט זיך מיט איהר געפרייעט פיל מעהר. ווי א פרומער יוד וואָלט זיך דערפרייעט מיט משיח'ן. אַזוי פיל יאָהרען געוואַרט, געהאָפט, געציטערט, טאָמער פערכאַפּט איהר ווער, טאָמער פערליערט ער איהר, און איצט האָט ער איהר פאַרט ביי זיך. איצט איז זי שוין זיינע, זיינע, זיינע! און נישט אָפּליגענדיג אין לאַנגען בענק, איז ער מיט איהר גלייך געפאָהרען אַרויסנעמען חתונה-פּאַפּירען און דערנאָך איז ער אַוועק צום רב שטעלען א חופּה. א שטיקעל שטערונג האָט זיך געהאַט אַריינגעמישט. ברוך איז געקומען פון דער היים קיין פּאַריז איידער ער איז פאַרטיג געוואָרען מיט זיין מיליטער-דינסט. זענען דעריבער זיינע „פּאַפּירען" געווען נישט אין אָרדנונג. האָט מען געפאָדערט, ער זאָל צושטעלען צוויי עדות, לאַנדסלייט אַז ער איז אַן אָנשטענדיגער מענש און אַז ער איז נאָך נישט געווען פערהייראַט. א גליק, וואָס זיינע צוויי אַמאָליגע חברים זענען דאָ געווען אויפ'ן אָרט. האָט ער זיי גערופען זיי זאָלען קומען איהם העלפען חתונה האָבען מיט זיין שרה'לען; זי איז דאָך געקומען צו איהם פון אַמעריקאַ!

די חתונה.

די ביידע אַמאָליגע חברים זענען שטאַרק איבערראַשט געוואָרען פון דעם נייעס און אויך צוליב די פיל ערינערונגען פון די פערגאַנגענע יאָהרען, וואָס האָבען זיי אַרויסגעכאַפּט. דער אָרימער אברהמ'ל, דער היטעל-מאַכער, האָט זאָגאַר נישט געוואָלט געהן זאָגען עדות, כדי זיך נישט צו ווייזען פאַר איהר, פאַר זיין „אַמאָליגע ליבע" אין אַזא „נעפּאָלעגעם אופן", אין וועלכען ער געפינט זיך. קוים וואָס ברוך, דער חתן, האָט איהם איינגעבעטען. דערפאַר אָבער דער רייכער שאָל, דער פאַבריקאַנט, איז געלאָפען זעהן די כלה.

נאָך דער חופּה האָט דאָס יונגע פּאָר פערבעטען די ביידע אַלטע פריינד און לאַנדסלייט צו זיך צו עסען צוזאַמען מיטאָג. דערצו האָט שוין דער אָרימער היטעל אַרבייטער, אַברהמ'ל בענדער, פאַר קיין פאַל זיך נישט געלאָזען איינרעדען. מיט טויזענדער תירוצים האָט ער זיך אַרויסגעדרעהט. (פּאַרעז. קומט)

די יעהרליכע אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון יודישען מענער-גימנאַזיום אין קעלץ

זונטאג דעם 21 ד. מ. אין אָוונט, איז אין לאָקאַל פון דער יודישער גמינע פאָרגעקומען די יעהרליכע אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון עלטערן, מיטגלידער און סימפּאַטיקער פון היגען יודישען מענער-גימנאַזיום.

נאָכ'ן בעריכט פון דער דירעקטאָר, ד"ר מייער, וועגען פּעדאַגאָגישען און דידאַקטישען צושטאַנד פון די שולע, האָט דערנאָך דער פּרעזעס פון דער פערוואַלטונג, ד"ר פעלק, אָבגעגעבען אַ ברייטען איבערזיכט איבער די פינאַנציעלע לאַגע פון די שולע. דער בעריכט אָבער, איז ליידער אויסגעפאַלען אַ נישט צופרידענשטעלענדער. עס האָט זיך ליידער אַרויסגעשטעלט, אַז דאָס פאַרגאַנגענע שול-יאָהר איז אָבגעשלאָסען געוואָרען מיט אַ דעפיציט פון 7059 זל. און אַז ביז ענדע פון לויפענדען שול-יאָהר, איז פאָראויסגעזעהן אַ דעפיציט פון 30 000 זל. — די כנה פון דעם וואַקסענדען דעפיציט איז די פערקלענערטע צאָהל שילער, וועלכע שרומפּט ליידער איין פון יאָהר צו יאָהר. דער פּרעזעס, ד"ר פעלק, מאָלט אָבער נישט אָב פון מופה און געפינט אַ ראַדיקאַל מיטעל, אַז די יודישע גמינע זאָל איבערנעמען דאָס גימנאַזיום מיט אַלע דעפיציטען, אָנ-ווייזענדיג דאָבײַ, אַז מען קען זאָגאַר די גמינע יורידיש צווינגען דערצו. דער עיקר איז נור, אַז די עלטערן זאָלען האָבען די דרייסטקייט צו מאַהנען און צו פאָדערען...

דער בעריכט פון ד"ר פעלק, האָט אַרויסגערופען אַ לעבהאַפטע דיסקוסיע, אין וועלכער ס'האָבען אָנטייל גענומען די ה"ה: י. נוסמאַן, מ. אַלבערט, ש. גוטמאַן, מ. לימאַן, י. גאָלדשניידער, ה' וויינריב, ל. לייבסער, י. קעניג, ח' אָסטראָוויעץ און אַנדערע. ס'האָבען זיך בעהערט קלאָגען סיי אין בעצוג צו די יודישע לערערס, סיי אין בעצוג צו די טאַקטיק פון די פינאַנציעלע לייטונג.

תאַראַקטעריסטיש איז געווען די „רעפּליקע" פון פּרעזעס, ד"ר פעלק, וועלכער האָט איינגעזעהן, אַז דער איינציגער שולדיגער אינ'ם יעצטיגען מצב פון גימנאַזיום און דאָס פערקלענערן די צאָהל פון די שילער, איז נישט קיינער, נור... די צייטונג „ראַדאָמער-קעלצער לעבען", וועלכע האָט פאַר'אַהרען אָנגעהויבען צו אַטאַקירען דאָס גימנאַזיום, וועגען די העברעאישע שילד...

נאָך די דיסקוסיעס האָבען געזאָלט פאָרקומען וואַהלען פון אַ נייע פערוואַלטונג, אָבער צוליב דעם, וואָס ס'איז איינגעפלאָסען אַ פאָרשלאָג פון די רעוויזיאָנס—קאָמיסיע, אויסצודריקען צוטרוי דעם גימנאַזיום-סעקרעטאַר, ה' ניעביעלסקי, וועמען דער פּרעזעס, ד"ר פעלק, ציעלט שוין זייט אַ לענגערע צייט צו בעזייטיגען פון גימנאַזיום, בכדי דערמיט ענטגילטיג צו ליקווידירען די שארית הפלטה פון נאַציאָנאַל—ציוניסטישע געזאָנענע עלעמענטען.— און נאָך דעם, ווי דער פאָרשלאַג איז מיט אַ מעהרהייט שטימען אָנגענומען געוואָרען, האָט דער פּרעזעס, ד"ר פעלק, פערלאָזט דעמאָנסטראַטיוו דעם זיצונגס—זאַהל.

צוליב דעם ענטשטאַנענעם טומעל, איז די פערזאַמלונג אויסגעריסען געוואָרען.

קאָמוניקאַט פון קעלצער יודישען גימנאַזיום.

דאָס היגע יודישע מענער-גימנאַזיום טיילט אונז מיט, אַז זונטאָג, דעם 28 טען ה. ח. 5 א זייגער אָוונד וועט אין לאָקאַל פון דער יודישער קהלה פאָרקומען די פאָרטזעצונג פון די יעהרליכע אַלגעמיינע פערזאַמלונג, וועלכע האָט פאַריגען זונטאַג נישט פערזיכערט צו ענדיגען אַלע פּונקטען פון טאָג-אָרדנונג.

ס'איז בראַוו צו פאַרלען די גלייכגילטיגקייט פון די עלטערן, וועלכע פאַלען זיך צו קומען אויף די אַלגעמיינע פערזאַמלונגען און ברענגען דאַצו, אַז אַלע היגיענישע פראָבלעמען פון דער שולע, וועלכע איז דאָך די איינציגע ערציהונגס-אַנשטאַלט פאַר אונזער קינדער, קענען קאָם מאָהל נישט געלעזט ווערען [illegible] אין געוויסען פאַל געלעזט ווערן דורך אַ קליינע צאָהל אַנוועזענדע.

ס'איז דאַריבער אַ פליכט צו אַפּעלירען צו די עלטערן זיי זאָלען זיך אַ ביסל מעהר פאַראינטערעסירען מיט'ן גורל פון גימנאַזיום און זאָלען אַלע ווי איין מאַן קומען צו דער פאָרשטעהענדער פערזאַמלונג, וועלכע דאַרף צו דעצידירען אין הענגט וויכטיגע ענינים.

בילליג קויהלען.

דער [illegible] מאַגיסטראַט האָט די שעג בעקאַנט געמאַכט, דאָס ער האָט בעקומען אַ גרעסערען טראַנספּאָרט קויהלען פון די גרובען „רענארד," און פערקויפט צום פרייז 4.90 פאַר אַ קערץ.

דער קאָנצערט פון קיפּניס-זעליגפעלד.

דער קאָנצערט פון די בעוואוסטע פאָלקס זינגער קיפּניס—זעליגפעלד, וואָס איז פאָרגעקומען פאַריגען שבת איז געקרוינט געוואָרען מיט'ן גרעסטען ערפאָלג.

דאָס פּובליקום איז געווען זעהר בעגייסטערט פון די נייע פאָלקס-לידער און האָבען בעשאָנקען די קאָנצערטיסטען מיט שטורמישע אַפּלאָדיסמענטען.

פון היגען יודישען טעאַטער.

נאָך אַ לענגערע הפסקה איז געקומען קיין קעלץ די בעוואוסטע טרופּע פון ה' חערשקאָוויץ, וועלכע וועט ווײַלען אין קעלץ אַ לענגערע צייט און אויפפיהרען אַ סעריע בעוואוסטע יודישע פּיעסען.

די ערשטע 2 פּיעסען האָבען געהאַט אַ גרויסען ערפאָלג און שטאַרק אויסגענומען ביים פּובליקום.

אַ בעזונדערען דאַנק פערדינט דער דירעקטאָר, ה' לייבסער, וועלכען ס'איז געלונגען צונױפצושטעלען אַ בעסערען טעאַטער-אַנסאַמבל.

ס'איז צו האָפען, אַז די יודישע בעפעלקערונג וועט אַלע פאָרשטעלונגען צאַהלרייך בעזוכען.

געהעכערט דעם אָבצאָהל פאַר עלעקטערישע בעלייכטונג.

די שטאָדטישע עלעקטראָווניע האָט לעצטענס געהעכערט דעם אָבצאָהל פון 85 גראָשען אויף 93 פאַר אַ 1 קילאָוואַט.

דער מאַגיסטראַט האָט פאָרלויפיג די הויפּסה נישט בעשטעטיגט.

פון די קאָמאָשען-מאַכער-סעקציע ביים יודישען האַנדווערקער-פעראיין.

פאַריגען שבת איז פאָרגעקומען די יעהרליכע אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון דער סעקציע.

דער פאָרז. פון דער סעקציע ה' א. מאַנעסאַ האָט אָבגעגעבען אַ בעריכט פון דער טעטיגקייט און האָט צווישען אַנדערעס אויך בעריכט די אָרגאַניזאַציאָנס-אַרבייט פון דער סעקציע.

דער בעריכט פון דער סעקציע איז גענומען געוואָרען צום קענטניש און אויסגעדריקט צוטרוי די אַלטע פערוואַלטונג פון דער סעקציע מיט'ן ה' מאַנעסאַ בראָש.

ה' ש. סטראַוושינסקי האָט רעפערירט פאַר די פערזאַמלטע וועגען די קאָאָפּעראַטיוו בעוועגונג.

צווישען די פערשידענע בעשלוסען איז אויך אָנגענומען געוואָרען צו צוקאָאָפּטירען דעם ה' ש. סטראַוושינסקי אַלס אָרגאַניזאַציע-לייטער.

דאָמיט האָט זיך די פערזאַמלונג געענדיגט.

דער ראַדישיצער רבי אין קעלץ.

שוין איבער 2 וואָכען ווײַלט אין אונזער שטאָדט דער ראַדישיצער רבי, וועלכער איז געקומען קיין קעלץ צוליב דער חתונה פון זיין אייניקעל, דעם פּוכעדניובער רבינ'ס אַ קינד.

די וואוינונג פון ה' היים פעטירמאַן ווי דער רבי שטעהט איין, איז טאָג—טעגליך איבערפולט פון פרעמדע חסידים פון גאַנץ פּוילען. בתוכם אויך פיעל חסידים פון אויסלאַנד ווי: וויען, בערלין און בודאַפּעסט.

ס'איז וואונדערבאַר צו זעהען, ווי די חסידים שטעהען אַב גאַנצע נעכט.

די חתונה וועט זיין זעהר איינפאַכ און וועט ערוואַרט פון אַנ'עולם פון פיעל פרעמדע יורען.

רעזערוויסטען וואָס פאָהרען נאָך אויסלאַנד

ווי מיר ערפאַהרען, דאַרפען נישט די רעזערוויסטען, ווי אויך די וואָס האָבען די קאַטעגאָריע C, קיין ערלויבניש פון פ. ק. או. אויף צו פאָהרען נאָך אויסלאַנד, עס וועט שוין יעצט גענוג זיין בלויז אין דעם פ. ק. או. צו מעלדען וועגען דעם פערלאָזען דאָס לאַנד.

Mówią, że......

zdystansowane zostały wszystkie gwiazdy filmowe przez figlarną **LYĘ MAKĘ.**

Dowód: Film **Ulubienica Wiednia"** (Nad modrym, pięknym Dunajem).

Najsilniejsze bóle głowy usuwa.

טעאטער „ראזמאיטאשטשי“ ראדאם.

גאסטראלען פון יודישע פעראייניגטע פראפעסיאנעלע ארטיסטען

אונטער דער ארטיסטישער לייטונג פון באוויסטען ארט ש. הערשקאוויטש מיט אנטייל די באוויסטע סוברעטען בעטי לאטאוויטש

עס נעמען אנטייל פר׳: לאטאוויטש, ראזען, גאלדסאב, גליקמאן, וועליש, ראס־נאי, האניגבוים א. א. ה״ה: הערשקאוויטש, וויינגאלד, לאטאוויטש, גאלדפארב, גליקמאן, נייווירט, האניגבוים, מינדאל, קאץ א. א. ווי אויך א גוט איינשטודירט באלעט פא־ל אונטער דער לייטונג ראסינא און מאקאווסקי

פרייטאג דעם 26 ח. ח. פינקטליך 8 15

נייעס! צום ערשטען מאל אין ראדאם. נייעס!

שרה'קע די גרעפין

גרויסע פאלאן אפערעטע מיט 20 נומערן געזאנג און טענץ אין 4 אקטען פון סעגאל.

די הויפט ראלען

שרה'קע די גרעפין פרוי בעטי לאטאוויטש

פאן ח־אביא ש. הערשקאוויטש

שבת דעם 27 נאוועמבער 8 15 אווענט

די גרויסע קאמישע אפערעטע וועלכע איז די קרוין פון איגזער רעפערטואר

בעסער ווי פריער

(א קרבן פון א שוויגער)

אין 4 אקטען מיט געזאנג און טענץ

עס נעמען אנטייל דער גאנצער ענסאמבל

בעמערקונג: אין ביידע פיעסען נעמען אנטייל דער באלעט ראסיני און מאקאווסקי

זונטאג דעם 28 נאוועמבער אנהויב 8 15

צום ערשטען מאל אין ראדאם

דער גאסט פון קבר

אפערעטע אין 4 אקטען מיט געזאנג און טענץ פון א שאר

דירעקטאר פון דער טרופע ה׳ לייכטער

ראדאמער כראניק.

אלגעמיינע פערזאמלונג פון אלע שיסטער־מייסטערס.

אין הענדווערקער־קלוב איז פארי־גען שבת פארגעקומען א גרויסע פער־זאמלונג פון די היגע שיסטער־מייס־טערס אין א צאהל פון קנאפע 200 מיטגלידער. דער טאג־ארדנונג האט ענטהאלטען א רייה אינטערעסאנטע פונקטען, צווישען זיי איז אויך בע־האנדעלט געווארען די פראגען וועגען א הילפ׳ס־קאסע, ווי אויך וועגען דער גמילת חסד־קאסע ביי דער גמינה. די פערזאמלונג האט נאך דער געלונגענע רעדע פון צהרען־מיטגליד, ה׳ בנימין בערלינסקי, באשלאסען, אז יעדער מיטגליד פון איהר פעראיין זאל צאה־לען פאר דער זעלבסט־הילפ׳ס־קאסע 50 גראשען א טאג, כדי דערפון זאל געשאפען ווערען א נשהעריגער פאנד אויף צושטיצען די ארבייטסלאזע און נויטבעדערפטיגע מיטגלידער. חוץ דעם איז אויך אנגענומען געווארען א איינ־מאליגער שטייער פון 5 זלאטעס און רעגולערע צאהלונגען פון 50 גר. מאָ־נאטליך פאר דער גמילת חסד־קאסע אויף דער פערזאמלונג האבען זיך געמעלדעט א געוויסע צאהל מיטגלי־דער, וועלכע האבען גענומען אויף זיך צו איינקאסירען די באשטייערונגען, לויט איינגעטיילטע ראיאנען.

חנוכת הבית פון דער נייער תלמוד־תורה־אבטיילונג אויף סקארישעווסקא גאס.

ווי מיר האבען שוין מיטגעטיילט אין פאריגען נומער פון אונזער צייטונג, האבען די אנגעזעהענסטע בעלי־בתים פון דער סקארישעווסקע גאס גענומען אויף זיך די איניציאטיוו צו גרינדען אין יענעם ראיאן א אבטיילונג פון דער תלמוד תורה הכללית, כדי די קינדער פון יענער געגענד זאלען נישט ברויכען געהן אין די קאל־טע ווינטער טעג א מהלך וועגס אין דער שטארקישער ת״ת. די דאזיגע איניציאטיוו איז סימפאטיש אויפגענומען געווארען פון אלע דארטיגע איינוואה־נער און קומענדיגען דינסטאג, דעם ערשטען טאג חנוכה, קומט פאר שוין אין אייגענעם לאקאל די פייערליכע ערעפענונג פון דער נייער־תלמוד תורה. צום חנוכת הבית איז ספעציעל פער־בעטען געווארען דער בית מדרש—חזן ה׳ קופער מיט זיין כאר.

יודיש טעאטער אין ראדאם.

א דאנק דער ענערגישער איניציא־טיוו פון דירעקטאר פון היגען יודישען טעאטער, ה׳ לייכטער, הו־בט היינטי־גס וואך ווידער אן אין ראדאם שפילן א יודיש טעאטער. די פריש אנגאזשירטע טרופע בעשטעהט פון בעסערע ארטיס־טישע כחות און ווערט אנגעפיהרט אונטער דער לייטונג פון בעקאנטען און רוטיניר־טען יודישען אקטיאר ה׳ הערשקאוויטש.

די טרופע האט איהרע גאסטראל־אויפטריטען אנגעהויבען אין קעלץ, וואו זי איז זעהר ווארים אויפגענומען געווארען פון גאנצען דארטיגען טעא־טער־פובליקום. ס׳איז צו האפען אז אויך אין ראדאם וועט דער יודישער טעאטער־עולם צאהלרייך בעזוכען די פארשטעלונגען און אונטערשטיצען דאס יודישע טעאטער.

בעריכטיגונג.

אין א קארעספאנדענץ אין „באמער“ 269 פון 24 נאוועמבער וועגען א זעלבסט־מארד פון א ראדאמער פריילין, איז געווארען אויסגעגעבען אז ער סבת זאל זיין א ערשטע ליבע מיט א יונגערמאן פון פאלעסטינא. ווי מען ניעט איבער פון זיכערער קוועלען איז דער זעלבסטמארד געשעהן צוליב גאנץ אונבעוואוסטע סבות.

פאר דער עפענטליכקייט.

מיט אוויי יאהר צוריק איז ביים ראדאמער בעקאנטען בראנפען־סוחר ה׳ יחיאל זלאטא זגאדגא 7 מיין טאכטער געווען אויף א שטעל אלס הויז־משרת. ווען זי איז אוועק פון דארט איז איבערגעבליבען נעהאָרען אז ס׳קומט איהר 235 זלאטעס, וועלכע ער האלט אין איין אבשלעפען און נאך ביז׳ן היינטיגען טאג נישט בעצאהלט ווען איך האב איהם איינגעקלאגט אין געריכט. האט ער געטענה׳ט, אז ס׳קומט איהר נישט מעהר ווי נאָ 5 זל. אויף מיין פערלאנג ער זאל שווערען האט ער זיך אנגעזאגט, צום לעצט האט זיין שכן ה׳ משה בוים געוואלט אויסגלייכען ער זאל בעצאהלען 100 זל. האט ער זיך אויסגעדריקט אז ער זאל וויסען צו פארשאלטן 500 זלאטעס און דעם ארימען דינסט־מיידעל, וואס האט אויסגעהארעוועט מיט ביטערע פראצע איהרע פאר הונדערט זלאטעס וועט ער נישט בעצאהלען. שוין צוויי מאהל איז פארגעקומען דער פראצעס אין געריכט און וועט אויך פארקומען די טעג צום דריטען מאל און ער שטעלט כסדר ארויס אדוואקאטען, וועלכע־דיג דוקא מנצח זיין א ארים דינסט־מיידעל. איך ערקלער אז כ׳בין גרייט צוגעהן מיט איהם צו א דין תורה, צו מענשען, וואו ער וויל נאר אליין, אבי אדורכצוקומען אויף א פרידליכען וועג, און אויב ער וויל נישט, וועט די גאנצע פעראנטווארטליכקייט טראגען נאר ער אליין.

עזריאל זאגדאנסקי. שידלאוויצע

02—1

Kino CORSO w Radomiu.

Od dnia 22-go listopada

Potężny dramat w 12 aktach

KOENIGSMARK

ANONS w następnym programie

Miłostki Carskiego Huzara

KINO „CZARY“ W KIELCACH

Dziś uroczysta chwila spełnienia marzeń wszystkich. Królowa wszystkich operetek.

HRABINA MARICA

250 razy świeciła niebywałe tryumfy

w tej operetce K. Niewiarowska

W rolach głównych

Harry Liedtke i Vi Viana Gibson

KINO ODEON w RADOMIU.

Od dnia 22 listopada r. b.

Najnowsza nowość Warszawy p. t.

ULUBIENICA WIEDNIA

(Nad pięknym modrym Dunajem)

W rolach główn. ulubieńcy: urocza i przemiła

Mya Mara

oraz przesympatyczny ulubieniec pań Harry Liedtke

אנאנסען—פרייז: איין פילימעטער שורה: פאר׳ן טעקסט 20 גר. אין טעקסט 40 גר, נאכ׳ן טעקסט 10 גר, די ערשטע זייט ענטהאלט 8 שפאלטען, אין טעקסט אין לעצטע זייט ענטהאלט 4 שפאלטען, אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע ראדאם. שווארליקאווסקא № 20

Redaktor i Wydawca CH. M. HERC — Odbito we własnej drukarni Radom Szwarlikowska 20.